

Raport z konsultacji społecznych

Wizja współpracy jednostek samorządu terytorialnego w ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego

Maj, 2020 rok

Spis treści

Wstęp	5
Opis osób uczestniczących w konsultacjach	5
Współpraca w perspektywie uczestników i uczestniczek konsultacji	8
Opinie dotyczące współpracy między gminami/powiatami	8
Wskazane przykłady współpracy między gminami/powiatami.....	11
Ocena potrzeby współpracy gmin i powiatów w ramach Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego na rzecz poprawy warunków/sytuacji w każdym z niżej wskazanych obszarów	12
Oczekiwanie efekty realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego LOM	13
Znajomość i skojarzenia z Lubelskim Obszarem Metropolitalnym	15
Znajomość nazwy Lubelski Obszar Metropolitalny (LOM).....	15
Skojarzenia z terminem Lubelski Obszar Metropolitalny	15
Przynależność gminy do Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego	17
Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Obszaru Metropolitalnego.....	18
Element diagnostyczny	18
Transport przyjazny środowisku.....	18
Środowisko i klimat	20
Infrastruktura społeczna	22
Kultura	24
Turystyka i sport	25
Przedsiębiorczość i rynek pracy.....	26
Gospodarka ściekowa i zagospodarowanie odpadów	27
Edukacja.....	29
Cyfryzacja.....	30
Pomysły na projekty wraz z uzasadnieniami	31
Transport przyjazny środowisku.....	31
Środowisko i klimat	35
Infrastruktura społeczna	36
Kultura	38
Turystyka i sport oraz rekreacja	38
Przedsiębiorczość i rynek pracy.....	39
Gospodarka ściekowa i zagospodarowanie odpadów	41
Edukacja.....	42
Cyfryzacja.....	42
Inne	43
Lista opinii (swobodne odpowiedzi podporządkowane kategoriom).....	44
Zestawienie uwag zgłoszonych w trakcie spotkań konsultacyjnych online	47

Wstęp

Przedmiotem konsultacji społecznych była wizja współpracy jednostek samorządu terytorialnego w ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego.

Celem konsultacji było zebranie potrzeb, pomysłów oraz opinii od mieszkanki i mieszkańców Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego w zakresie współpracy jednostek samorządu terytorialnego (22 gmin i 5 powiatów) przy realizacji wspólnych działań we wskazanych obszarach tematycznych i planowanej Strategii Rozwoju Ponadlokalnego.

Zebrany materiał będzie stanowił podstawę diagnozy i założeń do stworzenia dokumentu strategicznego na przyszłe lata - Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego. Dodatkowo konsultacje pomogą zweryfikować: co mieszkanki i mieszkańcy wiedzą o współpracy ponadlokalnej i jak ją opiniują.

Konsultacje trwały od 1 kwietnia do 5 maja. Prowadzone były w 3 formach:

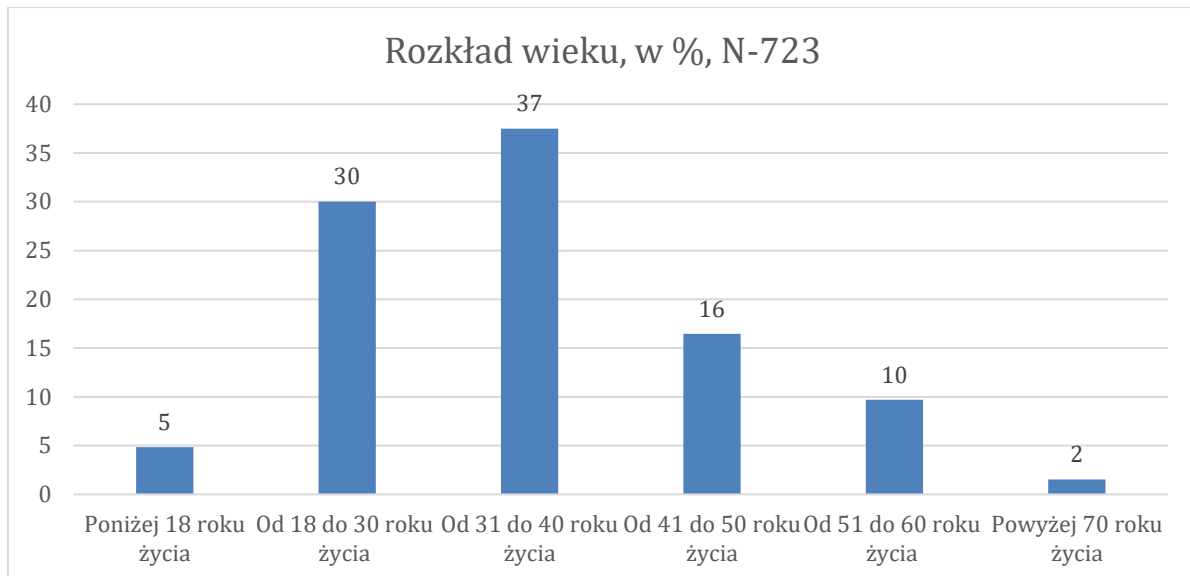
- Przyjmowanie opinii w formie ankiety on-line i na piśmie. Formularz on-line ankiety umieszczony został na stronie www.lublin.eu. Ankiety na piśmie można było pobrać w formie pdf., wydrukować, wypełnić odręcznie i przesłać skan na adres zit@lublin.eu;
- Dyżur konsultacyjny. Przyjmowanie opinii telefonicznie (wypełnienie ankiety przy wsparciu pracownika Biura Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych).
- Protokołowane otwarte spotkania konsultacyjne z mieszkańcami i mieszkankami. Spotkania prowadzone były on-line – 12 kwietnia o godz. 17:00 oraz 20 kwietnia o godz. 12:00.

Komórką organizacyjną Urzędu Miasta Lublin wyznaczona do przeprowadzenia konsultacji społecznych jest Biuro Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. W organizacji konsultacji uczestniczyło Biuro Partycypacji Społecznej oraz Lubelska Grupa Badawcza (w ramach projektu “Wsparcie procesów konsultacyjnych”).

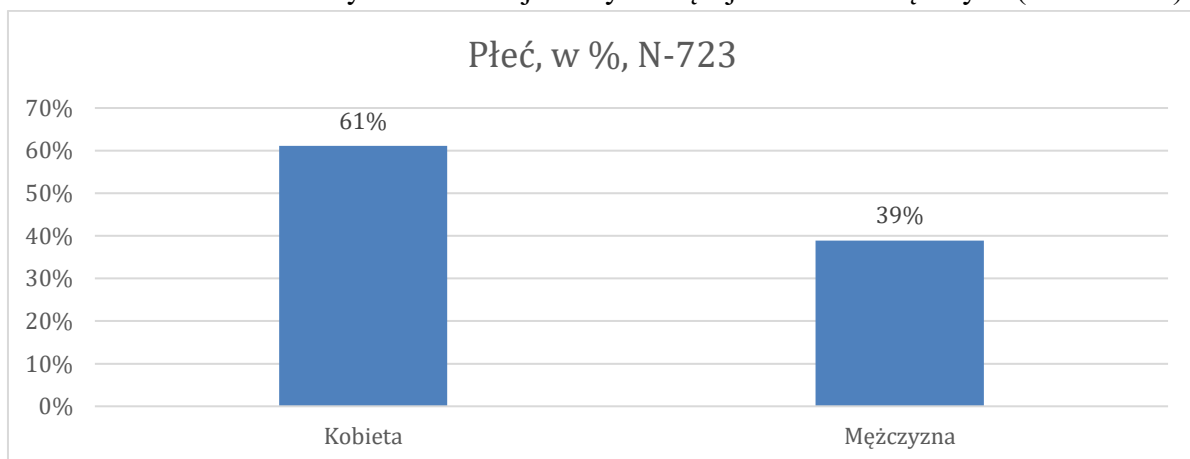
Opis osób uczestniczących w konsultacjach

Do wypełnienia ankiety podeszło 723 osoby (odpowiedziały na pytania dotyczące płci, wieku, miejsca zamieszkania czy pracy/nauki). W dalszych pytaniach liczba odpowiedzi była znacznie mniejsza i różniła się w poszczególnych pytaniach.

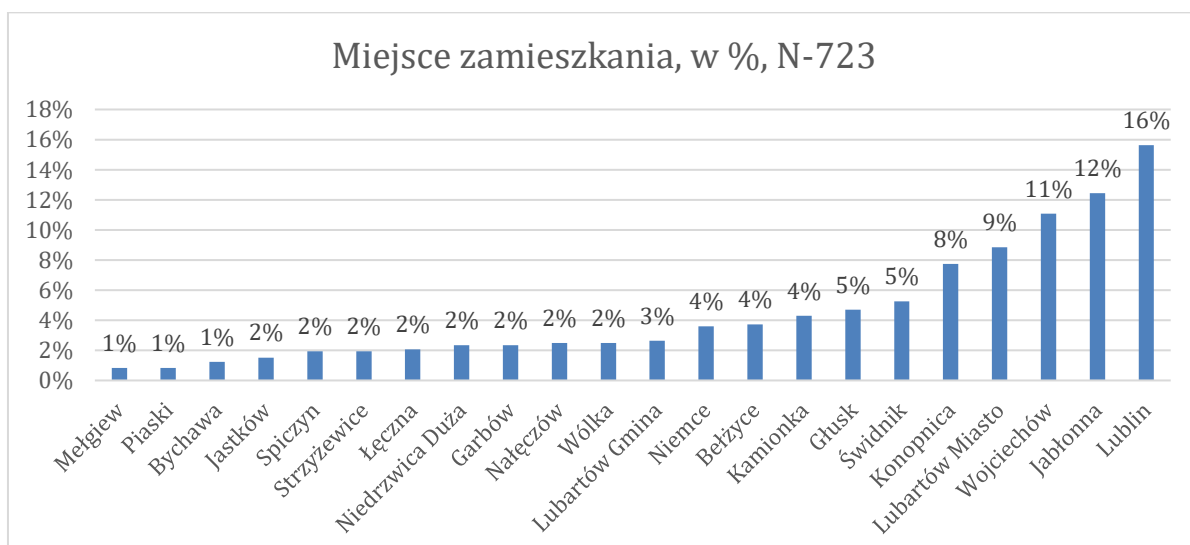
Najwięcej osób, które wypełniło ankietę konsultacyjną było w wieku od 31 do 40 lat - 37%. Prawie 1/3 osób była w wieku od 18 do 30 lat - 30 % uczestników/uczestniczek. Średnia wieku osób wypełniających ankietę wynosi 35 lat.

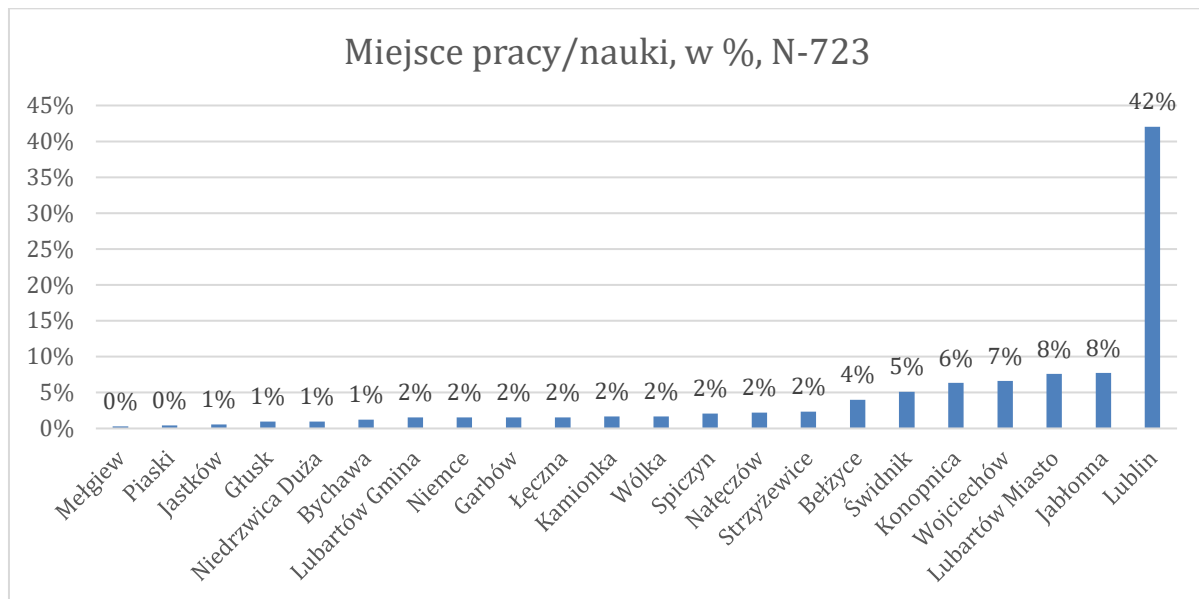
Wśród osób zainteresowanych konsultacjami było więcej kobiet niż mężczyzn (61% kobiet).

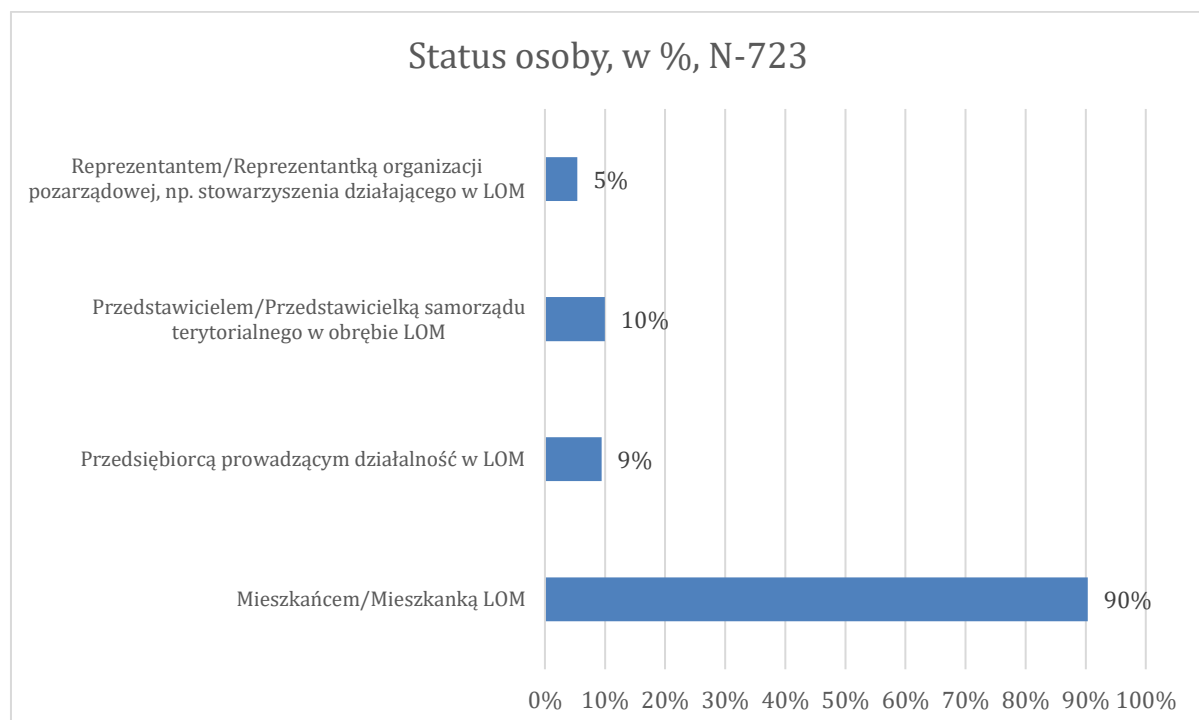
Pośród osób wypełniających ankietę konsultacyjną najwięcej reprezentantów miała gmina Lublin - 16%, gmina Jabłonna - 12%, gmina Wojciechów - 11%, Lubartów Miasto - 9% oraz gmina Konopnica - 8%.

W Lublinie pracuje lub uczy się 42% osób wypełniających ankietę konsultacyjną. Dane wskazują, że znaczna liczba osób związana jest zawodowo lub edukacyjnie z Lublinem, a jednocześnie nie jest to ich miejsce zamieszkania.

Ankietę konsultacyjną wypełniły przede wszystkim osoby zamieszkujące obszar Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego - 78%. Wśród uczestników/uczestniczek konsultacji byli również przedstawiciele/przedstawicielki samorządu terytorialnego w obrębie LOM - 9%, przedsiębiorcy prowadzący działalność w LOM - 8% oraz reprezentanci/reprezentantki organizacji pozarządowych, np. stowarzyszenia działającego w LOM - 5%.

Współpraca w perspektywie uczestników i uczestniczek konsultacji

Opinie dotyczące współpracy między gminami/powiatami

Współpraca to wspólne cele i zamierzenia.

Wypowiedź z ankiety

We wszystkich odpowiedziach współpraca jest opisywana jako coś pozytywnego. Najczęściej mieszkańcy odnoszą ją do wymiany np. doświadczeń, do różnych działań realizowanych wspólnie oraz wprost do pisania, pozyskiwania i realizacji projektów. Zwłaszcza w ostatnim przypadku podkreślany jest cel współpracy - poprawienie warunków życia mieszkańców i mieszkańek gmin.

Współpracę rozumianą jako wymianę, odnoszono do:

- wymiany doświadczenia,
- możliwości rozmów, konsultowania się w sprawie rozwiązywania problemów czy realizacji działań, inwestycji czy projektów,
- stałego kontaktu,
- wymiany dobrych praktyk.

Jako wspólny obszar działania wskazywano:

- przedsięwzięcia,
- inwestycje,
- projekty,
- usługi,
- wspólne priorytety,
- rozwiązywanie problemów.

Jednym z często podkreślanych działań, charakteryzujących współpracę między gminami było poprawienie jakości komunikacji, zarówno publicznej, jak i jakości dróg, a także ułatwienia takie jak np. wprowadzenie wspólnych biletów, umożliwiające tańszy dojazd do pracy.

Wspólne inwestycje drogowe, połączenia komunikacyjne np. MPK między gminami.

Jedna wspólna linia autobusowa, a nie prywatny z przestarzałymi busami, gdzie nawet z dzieckiem w wózku nie ma szans by dojechać do Lublina!

Wypowiedzi z ankiety

Bardzo ważnym aspektem współpracy między gminami jest pozyskiwanie funduszy na projekty (zarówno inwestycyjne, jak i społeczne) oraz wspólna ich realizacja. W tym zakresie współpraca między gminami pozwala uzyskać większe środki, działać ponad podziałami administracyjnymi, skutecznie odpowiadać na problemy mieszkańców i mieszkank.

Współpraca była też opisywana przez uczestników i uczestniczki ankiety jako wzajemne wsparcie w wielu aspektach: w działaniach, w rozwoju gospodarczym, rozwiązywaniu wspólnych problemów, ale też jako pomoc w sytuacji wątpliwości dotyczących działania czy też pomoc w kataklizmach.

Najczęściej wspomniano różne przykłady współpracy na poziomie inwestycyjnym, pojawiły się jednak przykłady inicjatyw o charakterze miękkim. Wskazywano, że współpraca między gminami umożliwia zrzeszanie się, tworzenie stowarzyszeń, organizację imprez dla mieszkańców czy rozgrywek sportowych. Współpraca pozwala także na integrację wokół wspólnych celów i działania kulturalne.

Współpraca w zakresie szerzenie wiedzy na temat dziedzictwa kulturalnego regionu - małej ojczyzny, wykorzystywanie dziedzictwa w rozwoju w dniu dzisiejszym, pielęgnowanie pamięci o ważnych wydarzeniach i ludziach - praca z młodzieżą i mieszkańcami, działania na rzecz ekologii wokół nas.

Pojedynczą wypowiedzią było wskazanie, że współpraca między gminami jest sposobem na odbudowanie więzi społecznych między mieszkańcami i mieszkankami miasta i wsi.

Sposób na odbudowę utraconych lokalnych więzi między miastem a wsią.

Wypowiedź z ankiety

W odpowiedziach na pytanie co dla Pani/Pana oznacza współpraca między gminami/powiatami wymieniano wiele korzyści płynących ze współpracy:

- rozwój gospodarczy i ogólny gmin,
- łatwiejszy dostęp do specjalistów i ekspertów,
- alokację zasobów,
- optymalizację kosztów pracy samorządu,
- ochronę przyrody,
- korzyści dla wszystkich stron,
- promocja,
- wygodę i szybkość działania,
- promuje korzystanie z atrakcji turystycznych i kulturalnych,
- większe możliwości rozwiązywania problemów ponadlokalnych,
- dobrą komunikację,
- korzyści finansowe dla gmin, oszczędności,
- łatwiejszy dostęp do dofinansowań UE,
- mądre podpowiedzi odnośnie działań lokalnych,
- kompleksowość działań,

- wspieranie lokalnego handlu,
- współpraca daje synergię, a ta jakość.

Jednocześnie podkreślano, że współpraca wymaga dążenia do porozumienia, nieraz też kompromisu. Może być działaniem ponad podziałami, niezależnie od uwarunkowań politycznych.

Niektórzy wprost wskazują bardzo duży praktyczny wymiar współpracy w codziennej pracy i wyzwaniach samorządu.

Ułatwienia w przyszłej organizacji wspólnych przewozów, gospodarowania odpadami czy tworzenia miejsc pracy i terenów dla potencjalnych inwestorów.

Wypowiedź z ankiety

Podsumowując należy wskazać, że współpraca jest rozpatrywana przez osoby wypełniające ankietę jako coś pozytywnego i wiążącego się z wieloma korzyściami dla wszystkich stron. Współpraca z jednej strony daje wiele ułatwienia w pracy, optymalizację kosztów, możliwość wsparcia czy korzystania z dobrych praktyk. Z drugiej, dla odbiorców - czyli mieszkańców i mieszkańców - daje szybszą i skuteczną odpowiedź na problemy. W dodatku poprzez rozwiązania, które nie są pocięte granicami administracyjnymi, ale są spójne i ciągłe.

Poniżej zacytowane zostały dwie bardziej złożone wypowiedzi definiujące współpracę.

Identyfikacja wspólnych potrzeb, integracja zasobów i współpraca na rzecz rozwiązania konkretnych problemów, rozwój nowych inicjatyw służących mieszkańcom obszaru, wymiana doświadczeń i praktyk oraz wypracowanie wspólnej strategii w obszarach funkcjonalnych gdzie zasada współdzielenia/pomocniczości da lepsze efekty, integracja mieszkańców wokół wspólnych celów.

Zintegrowane plany rozbudowy wszelkiej infrastruktury. Wystarczy pojechać do Krasienina czy to przez Jakubowice czy Marysin. Widać gołym okiem brak komunikacji pomiędzy Jastkowem, Niemcami i Lublinem. Ponadto komunikacja miejska. Rozbudowa jej sieci tak jakby cały obszar metropolitalny był jednym miastem. Wspólna sieć komunikacyjna, ale też i wspólne jej utrzymanie. Tereny zielone. Wspólne planowanie obszarów nie wycinania drzew tak aby w obszarze metropolitalnym było czyste powietrze. I oczywiście wspólne działania nad wymianą sposobów ogrzewania mieszkań. Lublin walczy ale słabo, Niemce walczą więc syf w powietrzu będzie nadal.

Wypowiedzi z ankiety

Wskazane przykłady współpracy między gminami/powiatami

Większość osób wypełniających to pytanie wskazywała bądź obszar działania - ogólny przykład współpracy, bądź konkretne działanie, nieraz wymieniając je z nazwy. Pozostałe osoby albo wskazywały, że nie znają przykładów albo odpowiadały bardziej o pomysłach czy definicji współpracy.

Wymieniane przez uczestników i uczestniczki ankiety przykłady współpracy między gminami wskazywane jako obszar działania:

- inwestycje drogowe,
- imprezy kulturalne, np. dożynki,
- wydarzenia sportowe i rekreacyjne,
- wspólna gospodarka wodno-ściekowa i odpadami, budowa sieci oraz zagospodarowanie odpadów,
- gospodarka,
- nauka,
- akcje i promocja,
- komunikacja zbiorowa, poszerzanie zasięgu linii autobusowych ZTM Lublin (Zarząd Transportu Miejskiego)
- szlaki turystyczne,
- drogi rowerowe,
- opieka zdrowotna,
- chodniki,
- OZE (Odnawialne Źródła Energii),
- pomoc osobom zagrożonym wykluczeniem,
- pomoc w sytuacji kataklizmów (trąba powietrzna).

Wiele osób wskazało konkretne inwestycje, nieraz wymieniając je z nazwy:

- inwestycje Zintegrowane Inwestycje Terytorialne,
- Zielony LOF - Lubelski Obszar Funkcjonalny,
- Mobilny LOF- Lubelski Obszar Funkcjonalny,
- LGD (Lokalna Grupa Działania): Zasmakuj w Tradycji, Kraina wokół Lublina, Kraina Lessowych Wąwozów,
- “projekt solarny” gmin Jastków i Konopnica,
- rewitalizacja Parku Ludowego, w tym rewitalizacja przyrodnicza Parku Ludowego w Lublinie znajdującego się w obszarze Zintegrowanego Centrum Komunikacyjnego dla LOF,
- rewitalizacja Placu Litewskiego,
- komunikacja zbiorowa między Lublinem a gminami: Konopnica, Jabłonna, Świdnik, Niemce, Głusk, Mełgiew,
- Centra Usług Wspólnych,
- Związek Celowy Gmin PROEKOB,

- Zintegrowane Centrum Komunikacyjne dla Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego,
- budowa, modernizacja przystanków i węzłów przesiadkowych zintegrowanych z innymi rodzajami transportu dla potrzeb Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego,
- rewitalizacja części Śródmieścia Miasta Lublin,
- poprawa spójności przestrzennej, społecznej i kulturowej Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez rewitalizację,
- optymalizacja połączeń pomiędzy drogą ekspresową S17/12 i Portem Lotniczym poprzez budowę ul. Kusocińskiego,
- drogi, np. Konopnica-Wojciechów, Jastków - Wojciechów, Kamionka - Firlej, rondo w Turce, węzeł Nasutów, Bychawa-Wysokie,
- Zielony Pierścień,
- obwodnica Lublina,
- szlaki: Jana III Sobieskiego, Jastrzębi szlak,
- projekt: U źródeł Ciemięgi,
- e-gminy,
- budowa urzędu gminy w Jabłonnej,
- utworzenie międzygminnego Związku Komunalnego Gmin Ziemi Lubartowskiej zajmującego się gospodarką odpadami,
- projekt „Poprawa Spójności Przestrzennej, Społecznej i Kulturowej Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez rewitalizację”,
- wsparcie jednostek OSP (Ochotniczej Straży Pożarnej),
- chodnik w Sadurkach,
- przebudowa placu po dawnym dworcu PKS Nałęczowie,
- projekt Wirtualne Powiaty,
- organizacja Orszaku Trzech Króli,
- dożynki,
- składowisko odpadów w Rokitnie.

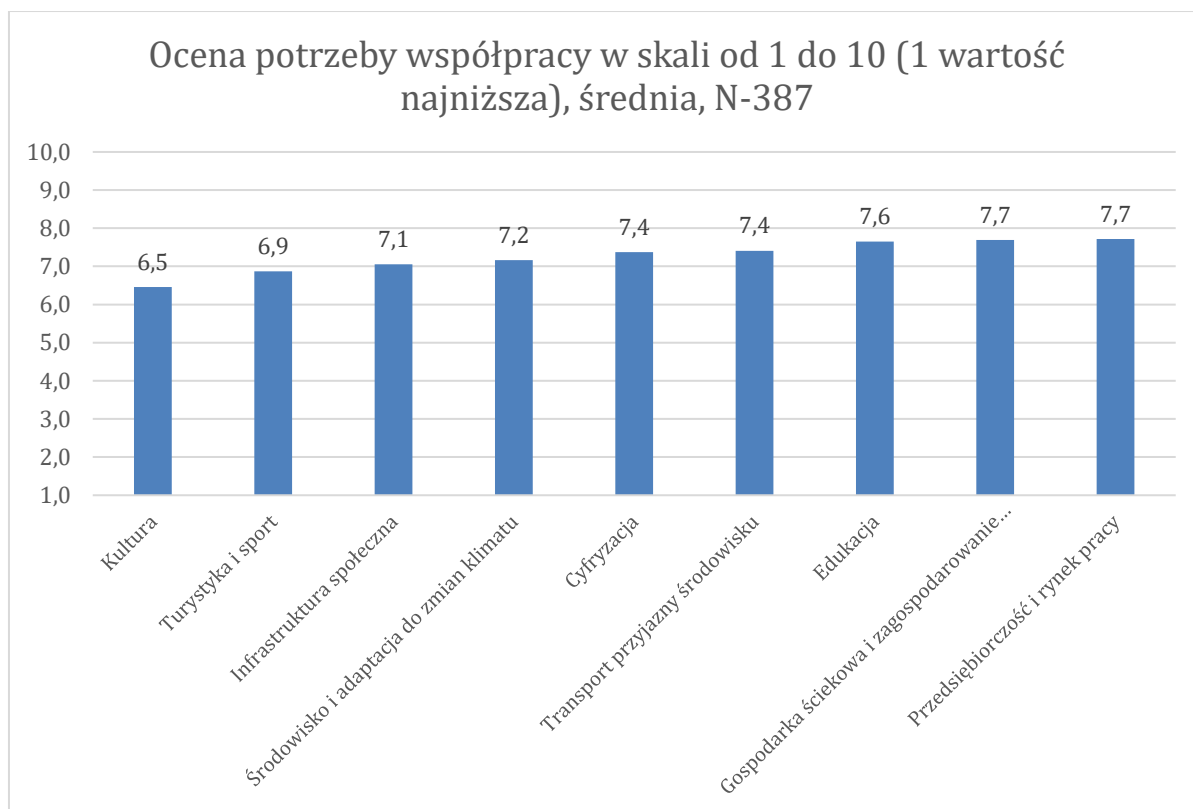
Jak widać osoby wypełniające ankietę wskazały wiele przykładów projektów czy inwestycji współfinansowanych ze środków unijnych, niemniej nie wszystkie one były zrealizowane w ramach działania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Można więc wnioskować, że mieszkańcy i mieszkanki dostrzegają inwestycje, wiążą je ze wsparciem unijnym, natomiast niekoniecznie wiążą z konkretnym źródłem finansowania czy instytucją.

Ocena potrzeby współpracy gmin i powiatów w ramach Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego na rzecz poprawy warunków/sytuacji w każdym z niżej wskazanych obszarów

W tym pytaniu osoby wypełniające ankietę mogły się odnieść do każdego z obszarów (kategorii) działań i niezależnie ocenić potrzebę współpracy w zakresie danego obszaru.

We wszystkich obszarach ocena istotności jest wysoka. Najwyżej oceniono potrzebę współpracy w zakresie przedsiębiorczości i rynku pracy (średnia 7,7), gospodarki ściekowej

i zagospodarowania odpadów (średnia 7,7) oraz edukacji (średnia 7,6). Najniżej w turystyce i sporcie (średnia 6,9) oraz kulturze (średnia 6,9).

Oczekiwanie efekty realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego LOM

Rozwój zrównoważonego systemu transportu publicznego łączącego miasto i jego obszar partnerskich gmin jest zdecydowanie najważniejszym efektem jakiego oczekują osoby uczestniczące w konsultacjach (63%). Drugim najważniejszym efektem, na który wskazało 35% ankietowanych - jest poprawa stanu środowiska przyrodniczego na obszarze LOM, reagowanie na zmiany klimatyczne. Kolejnymi są promocja przedsiębiorczości mieszkańców i rozwój rynku pracy (33%) oraz utworzenie sprawnego systemu rozwiązań dla gospodarki odpadami i oczyszczania ścieków (31%).

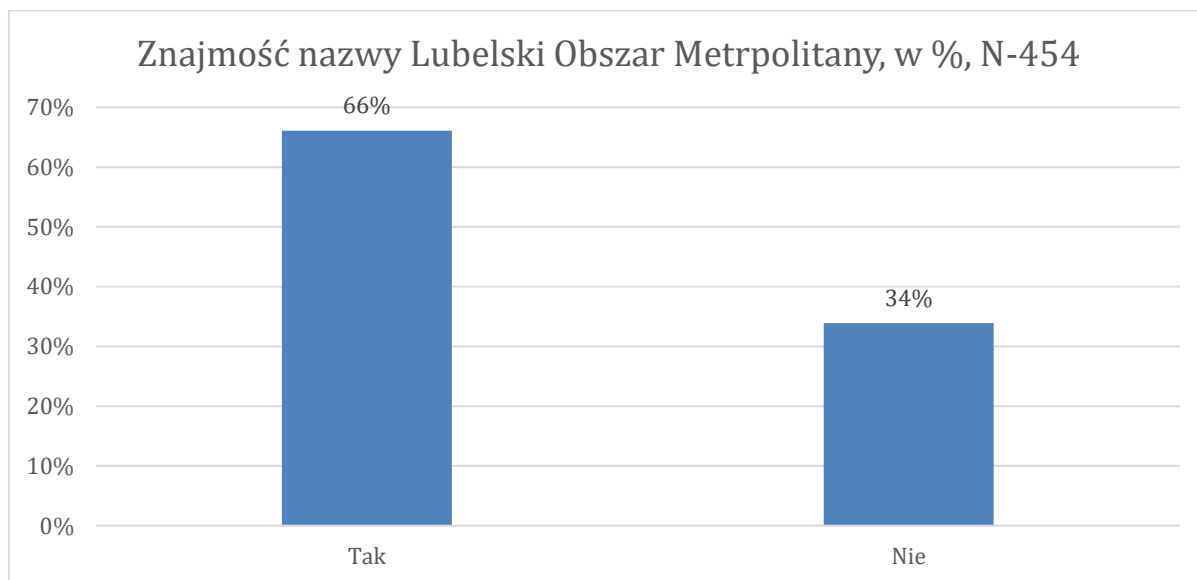
Oczekiwane efekty realizacji Strategii Rozwoju
 Ponadlokalnego LOM? [można było wskazać co najwyżej 3
 odpowiedzi], 2 %, N-394

Znajomość i skojarzenia z Lubelskim Obszarem Metropolitalnym

Znajomość nazwy Lubelski Obszar Metropolitalny (LOM)

Z odpowiedzi na to pytanie widać, że ponad połowa uczestników ankiety zna nazwę Lubelski Obszar Metropolitalny - 66%.

Skojarzenia z terminem Lubelski Obszar Metropolitalny

Najczęściej wskazywano skojarzenie z konkretnym obszarem - Lublinem, jako miasto centralne, które jest otoczone gminami i powiatami wokół niego. W tym kontekście nieraz pojawiała się słowo metropolia, zarówno jako neutralne określenie faktycznych związków gmin ościennych z miastem wojewódzkim, jak również, by zaznaczyć zbytne dążenie Lublina do dominacji czy chęć dołączenia kolejnych gmin w granice miasta. Teren wskazywano też jako centralny w regionie, stanowiący aglomerację i charakteryzujący się dużym przepływem mieszkańców. Czasem podkreślano związki funkcjonalne, np. fakt, że wielu mieszkańców gmin ościennych, korzysta na co dzień z ich oferty, ale pracuje czy uczy się w Lublinie.

Lublin plus wybrane okoliczne gminy połączone ze sobą we współpracy gospodarczej, inwestycyjnej, edukacyjnej, społecznej w taki sposób, aby działania w tych dziedzinach były spójne i polepszały warunki życia dla wszystkich mieszkańców tego terenu.

Obszar obejmujący jednostki samorządu terytorialnego, na które miasto Lublin ma zdecydowany wpływ poprzez dojazdy miejscowej ludności do pracy w Lublinie czy też proces suburbanizacji.

Wypowiedzi z ankiety

W skojarzeniach wielokrotnie podkreślano współpracę, partnerstwo, wspólne działania na rzecz wspólnie wyznaczonych celów i w realizacji projektów, inwestycji czy ogólnego rozwoju terenu. W zakresie inwestycji pojawiało się odniesienie do dróg oraz skojarzenie z dobrym skomunikowaniem obszaru. Czasami wymieniano konkretne nazwy projektów czy LOF lub ZIT. Nieraz odnoszono się do strony instytucjonalnej i zadań związanych z wspieraniem, nadzorowaniem i prowadzeniem projektów i inwestycji. Pojedynczo zdarzały się odniesienia do terenów przemysłowych.

Działanie na rzecz mniejszych gmin sukcesem większego.

Wypowiedź z ankiety

Negatywne skojarzenia, jakie się pojawiały to biurokracja, dominacja Lublina, zła ocena inwestycji (wydawanie pieniędzy na niepotrzebne cele), zabetonowanie czy wycinka drzew. Były jednak również pojedyncze określenia.

Dominacją miasta Lublin, które chce aby gminy ościenne współfinansowały inwestycje miejskie i nic w zamian za to nie otrzymywały.

Wypowiedź z ankiety

W pozytywnych skojarzeniach wskazywano dobre skomunikowanie gmin, współpracę na rzecz mieszkańców, pozytywne jej efekty, zrównanie szans gmin, miasta i regionu.

Co interesujące pojawiło się również kilka wypowiedzi wskazujących, że autor bądź autorka po raz pierwszy słyszy o Lubelskim Obszarze Metropolitalnym i dopiero tworzy intuicyjnie skojarzenia poprzez udział w konsultacjach.

Poznałem go teraz i obstawiał bym, że chodzi o Lublin wraz z okolicznymi miejscowościami (np. Jastków, Dys etc.).

Nie znałem do tej pory tego terminu. Uznałbym go za określenie Lublina i bliższej okolicy (wsie i miasteczka dookoła) wraz z terenami inwestycyjnymi.

Wypowiedzi z ankiety

Jako ilustrację powtarzających się haseł przedstawiamy mapę skojarzeń. Ze względu na dużą ilość rozbudowanych odpowiedzi, opiera się ona jedynie na głównych hasłach z wypowiedzi. Widać w niej dominujące odniesienia: gminy, Lublin, rozwój czy tym, co wspólne.

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Obszaru Metropolitalnego

Element diagnostyczny

Uczestnicy i uczestniczki konsultacji wskazywali problemy jakie powinny być rozwiązane w ramach współpracy między gminami/powiatami. Spośród podanych możliwości mogli wskazać do trzech najistotniejszych problemów w każdej z kategorii: transport przyjazny środowisku, środowisko i klimat, infrastruktura społeczna, turystyka i sport, przedsiębiorczość i rynek pracy, kultura, gospodarka ściekowa i zagospodarowanie odpadów, edukacja, cyfryzacja. Pojawiały się również uzupełnienia rozszerzające opis problemów w danej kategorii.

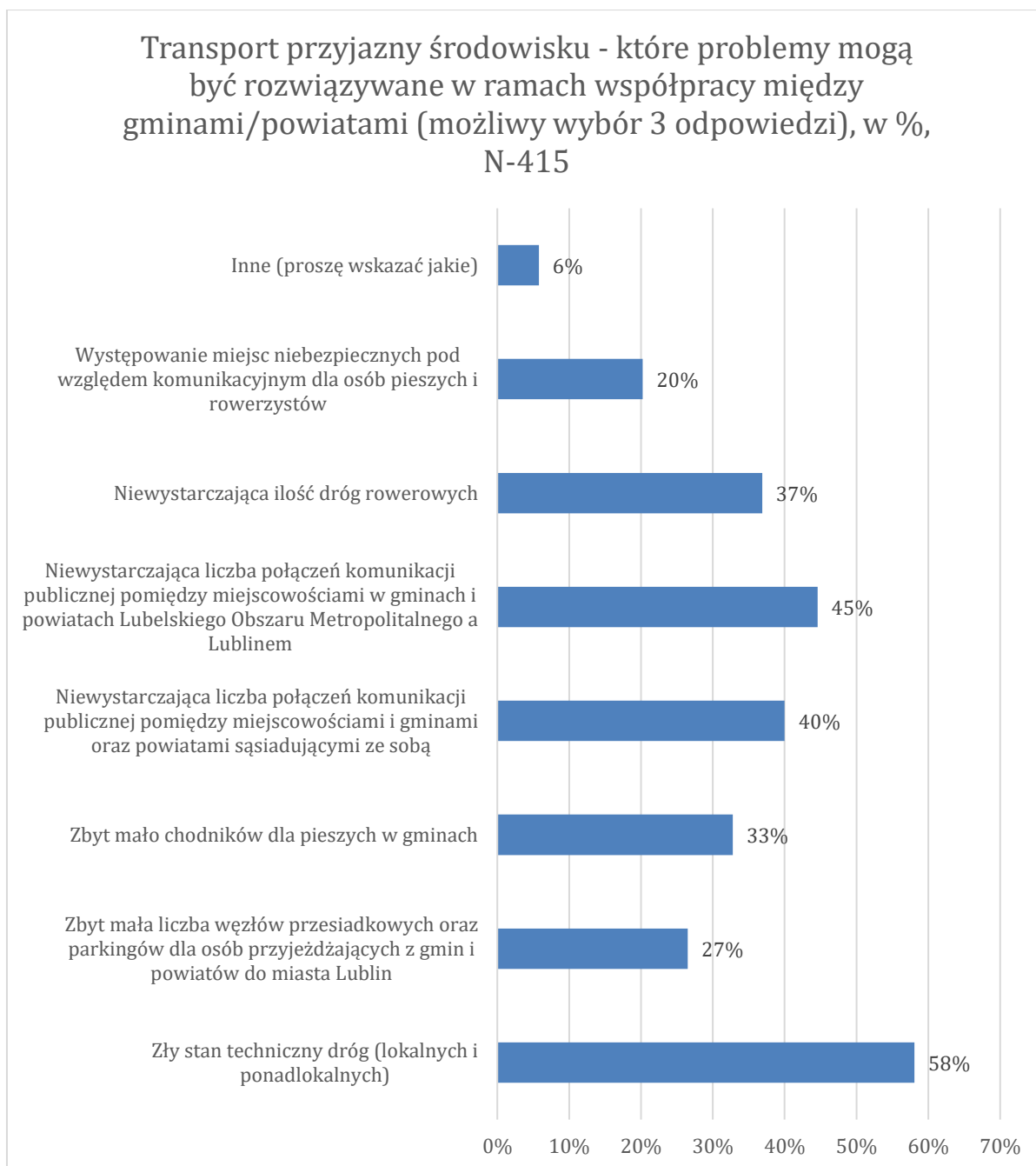
Transport przyjazny środowisku

W kategorii transport przyjazny środowisku zwracano na następujące problemy, które powinny być rozwiązane w ramach współpracy między gminami/powiatami to przede wszystkim uwagę na:

- zły stan techniczny dróg (lokalnych i ponadlokalnych) - 58% (241 osób),
- niewystarczającą liczbę połączeń komunikacji publicznej pomiędzy miejscowościami w gminach i powiatach Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego a Lublinem – 45 % (185 osób),
- niewystarczającą liczbę połączeń komunikacji publicznej pomiędzy miejscowościami i gminami oraz powiatami sąsiadującymi ze sobą – 45 % (185 osób)
- niewystarczającą ilość dróg rowerowych – 37% (153 osób).

W dalszej kolejności jako istotne problemy, które należy rozwiązać w ramach współpracy między gminami to:

- zbyt mała ilość chodników dla pieszych w gminach – 33% (136 osób),
- zbyt mała liczba węzłów przesiadkowych oraz parkingów dla osób przyjeżdżających z gmin i powiatów do miasta Lublin – 27% (110 osób)
- występowanie miejsc niebezpiecznych pod względem komunikacyjnym dla osób pieszych i rowerzystów – 6% (24 osoby).

Podkreślano braki w budowie dróg rowerowych w gminach wiejskich i wiejsko-miejskich, szczególnie żeby dzieci mogły jeździć do szkoły na rowerze. Drogi rowerowe motywują do zmiany jazdy samochodem na rower. Brakuje ponadlokalnej strategii rozwijania infrastruktury rowerowej (o wysokich standardach technicznych). Powyższa sieć wpisuje się w też w inne aspekty jak minimalizacja śladu węglowego, poprawa bezpieczeństwa, rozwijanie turystyki rowerowej.

W uwagach odnośnie dróg podkreślano, żeby zauważalne niedostatecznie są oświetlenia ulic, zwłaszcza przy przejściach dla pieszych np. w Trzcincu przy drodze krajowej nr 19. Niekiedy brakuje chodników, a drogi są zbyt wąskie. Martwi badanych również masowa wycinka przy remontach dróg.

W kwestii dróg kluczowe jest zwrócenie uwagi na tworzenie wystarczającej sieci połączeń drogowych, a przy planowaniu inwestycji zwrócenie uwagi na remonty (wspólny czas realizacji, podział środków finansowych) na całej długości pomimo, że leży ona w innych powiatach np. droga powiatowa 2264 L na terenie gm. Konopnica i dalsza część tej drogi ul. Pasiczna na terenie m. Lublin. Niewystarczająca infrastruktura drogowa np. DK82, która powinna być w układzie 2x2. Zaniedbane są też boczne drogi.

Zwrócono uwagę na kwestie dostępności parkingów, w gminach, ale i na terenie miasta Lublina przy urzędach. Instytucje są zlokalizowane w centrum miasta, co utrudnia dostanie się nich dla osób spoza Lublina. Brakuje dobrego dojazdu z gmin do centrum np. „z Kalinówki trzeba jechać serwisówką na około żeby dojechać do Lublina, z Konopnicy do centrum jedzie się przez zakorkowaną Kraśnicką z dużą ilością świateł, lub autobusem który jedzie ponad godzinę”.

Brakuje sieci zasilania samochodów elektrycznych.

Znaczna ilość uwag w tej kategorii dotyczyła komunikacji - autobusowej oraz kolejowej. Brakuje komunikacji miejskiej z Lublina do pobliskich gmin. W niektórych miejscowościach brakuje komunikacji publicznej np. w miejscowości liczącej ok. 500 mieszkańców - Gutanów gm. Garbów. Brakuje wspólnej organizacji (w tym koordynacji połączeń do zorganizowania przesiadek) transportu publicznego, komunikacja jest obecnie bardzo rozdrobiona oraz brakuje informacji godzinach przejazdu przewoźników. Zwrócono uwagę na transport miejski, żeby był dostępny dla osób z mniejszymi możliwościami finansowymi (powiązано ten aspekt z problemami społecznymi). Dobra komunikacja publiczna to najważniejszy krok, żeby mieszkańcy i mieszkanki mniej korzystali z transportu samochodowego. Warto zwrócić uwagę na ilość zatoczek autobusowych w miejscowościach podmiejskich, bo obecnie jest ich za mało.

Zwracano uwagę na problem z dostępnością transportu dla osób z niepełnosprawnościami.

Środowisko i klimat

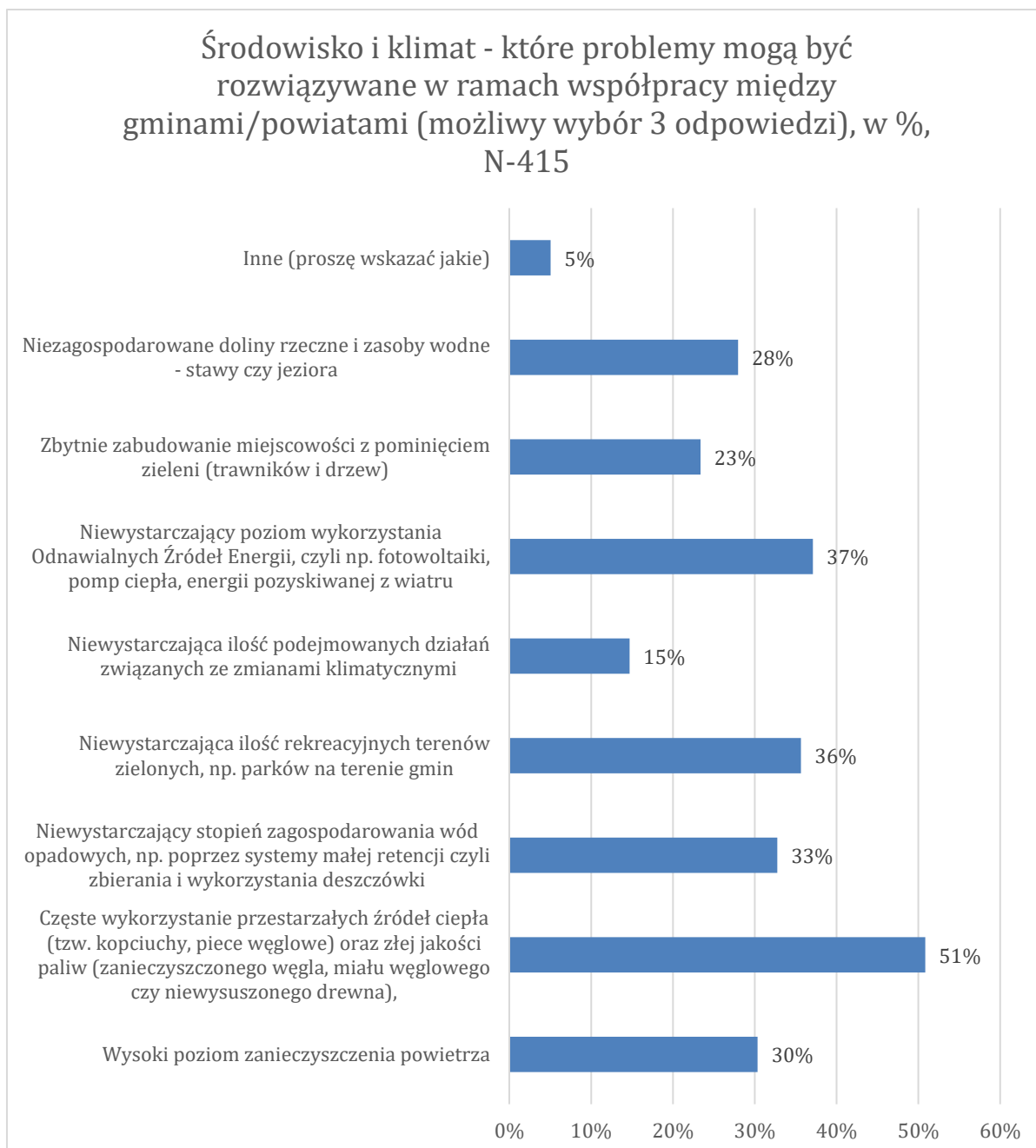
Problemy w kategorii środowisko i klimat, które powinny być rozwiązywane w ramach współpracy między gminami/powiatami to przede wszystkim:

- Częste wykorzystanie przestarzałych źródeł ciepła (tzw. kopciuchy, piece węglowe) oraz złej jakości paliw (zanieczyszczonego węgla, miału węglowego czy niewysuszonego drewna) – 51 % (211 osób)

W dalszej kolejności jako istotne problemy, które należy rozwiązać w ramach współpracy między gminami to:

- Niewystarczający poziom wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii, czyli np. fotowoltaiki, pomp ciepła, energii pozyskiwanej z wiatru – 37% (154 osoby)
- Niewystarczająca ilość rekreacyjnych terenów zielonych, np. parków na terenie gmin – 36% (148 osób)

- Niewystarczający stopień zagospodarowania wód opadowych, np. poprzez systemy małej retencji czyli zbierania i wykorzystania deszczówki - 33% (136 osób)
- Wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza - 30% (126 osób)
- Niezagospodarowane doliny rzeczne i zasoby wodne - stawy czy jeziora - 28% (116 osób)
- Zbytne zabudowanie miejscowości z pominięciem zieleni (trawników i drzew) - 23% (197 osób)
- Niewystarczająca ilość podejmowanych działań związanych ze zmianami klimatycznymi - 15% (61 osób).

Zwrócono uwagę, że jest problem z niedostatecznymi rozwiązaniami ekologicznymi w produkcji rolniczej np. nadużywanie środków ochrony roślin przez rolników, nawozów, glifosatu. Zauważalny jest brak impulsów do rozwijania rolnictwa ekologicznego.

W temacie środowiska i klimatu zwrócono uwagę na rozdrobnienie zabudowy mieszkaniowej, brakuje spójnych stref wielogminnych i współpracy w tym zakresie np. powstawanie jednego planu MPZP dla całego obszaru metropolitalnego.

Zwrócono uwagę na brak programów ochrony dzikich zwierząt przed narastającą antropopresją (ogół działań człowieka zarówno planowych i przypadkowych mających wpływ na środowisko przyrodnicze). Zauważono również zniszczenia koryt rzek.

Problemem są niskie dopłaty do nowego pokrycia dachowego, ponieważ dotacje na samą utylizację eternitu nie wystarczają na realizację takiej inwestycji.

W kwestii ogrzewania brakuje na terenie gmin sieci gazowych, zauważalna jest też zbyt duża ilość pieców węglowych. Brakuje również renowacji sieci energetycznych oraz tworzenia nowych sieci CO.

Jest niedostateczna ilość parków czy innych miejsc zielonych sprzyjających również integracji mieszkańców. Zwracano uwagę na nadmierną wycinkę drzew.

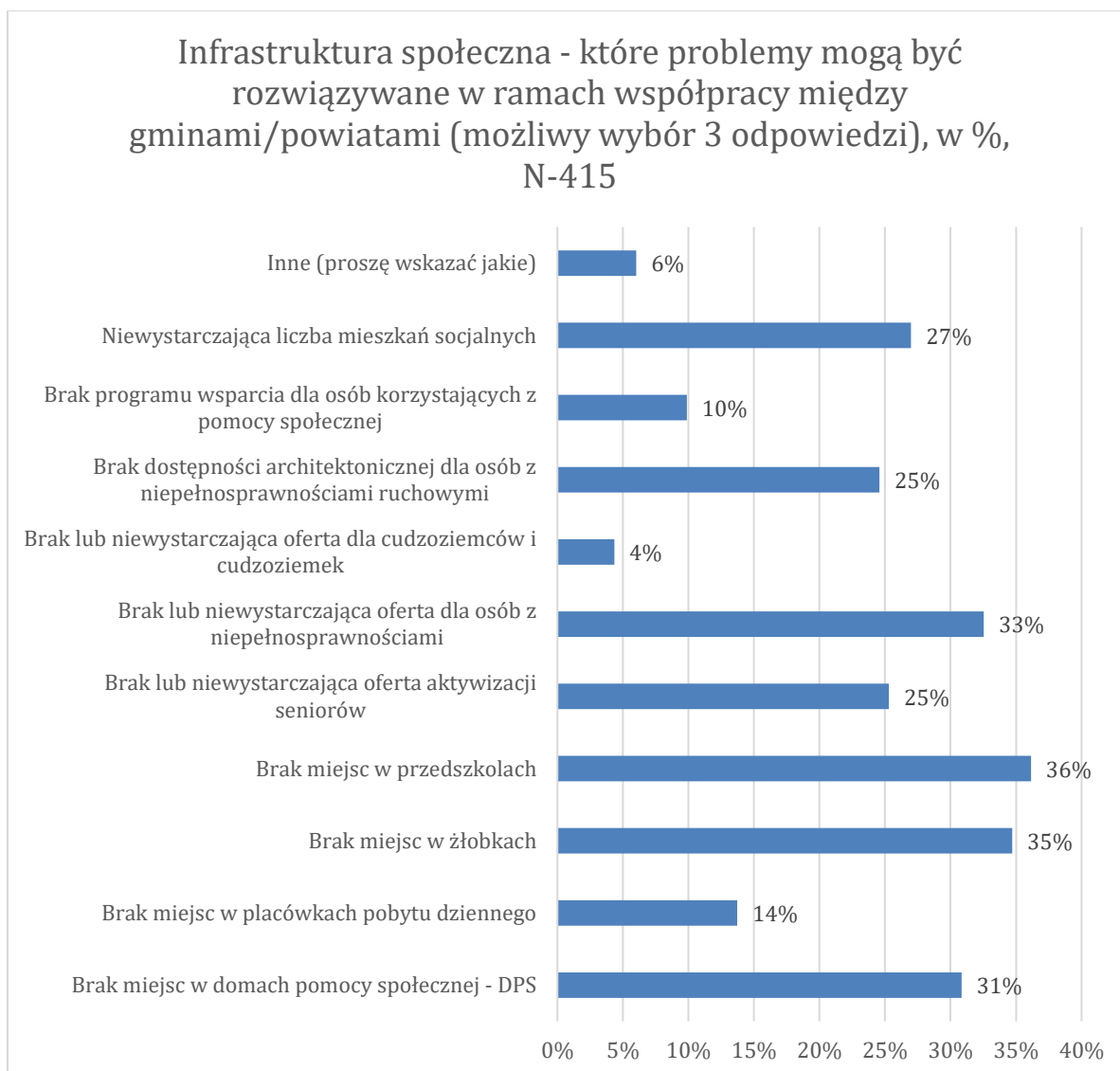
Infrastruktura społeczna

Problemy w kategorii infrastruktura społeczna, które powinny być rozwiązywane w ramach współpracy między gminami/powiatami to przede wszystkim:

- Brak miejsc w przedszkolach - 36% (150 osób)
- Brak miejsc w żłobkach - 35% (144 osoby)
- Brak lub niewystarczająca oferta dla osób z niepełnosprawnościami - 33% (135 osób)
- Brak miejsc w domach pomocy społecznej – DPS - 31% (128 osób)
- Niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych - 27% (112 osób)
- Brak lub niewystarczająca oferta aktywizacji seniorów - 25% (105 osób)
- Brak dostępności architektonicznej dla osób z niepełnosprawnościami ruchowymi - 25% (102 osoby)

W mniejszym stopniu zwracano uwagę na następujące aspekty:

- Brak miejsc w placówkach pobytu dziennego - 14% (57 osób)
- Brak programu wsparcia dla osób korzystających z pomocy społecznej - 10% (41 osób)
- Brak lub niewystarczająca oferta dla cudzoziemców i cudzożemek - 4% (18 osób)

W tej kategorii zwracano uwagę na mieszkalnictwo np. brak mieszkań dla seniorów, osób mieszkających samemu.

Brakuje wsparcia dla rodziców czy opiekunów zajmujących się osobami niepełnosprawnymi (opieka wychowawcza). Nie ma też dostatecznej oferty współfinansowanej przez Urząd Gminy np. wyjazdy do sanatorium, wycieczki.

Zwracano uwagę na problem z brakiem miejsc w żłobkach oraz przedszkoli czy też niewystarczającą ilość instytucji socjalnych, jak np. Rodzinnych Domów Opieki.

Brakuje dostępności architektonicznej dla osób z niepełnosprawnościami wzroku.

Zwrócono uwagę na niewystarczające działania przeciwdziałające alkoholizmowi zwłaszcza wśród młodzieży.

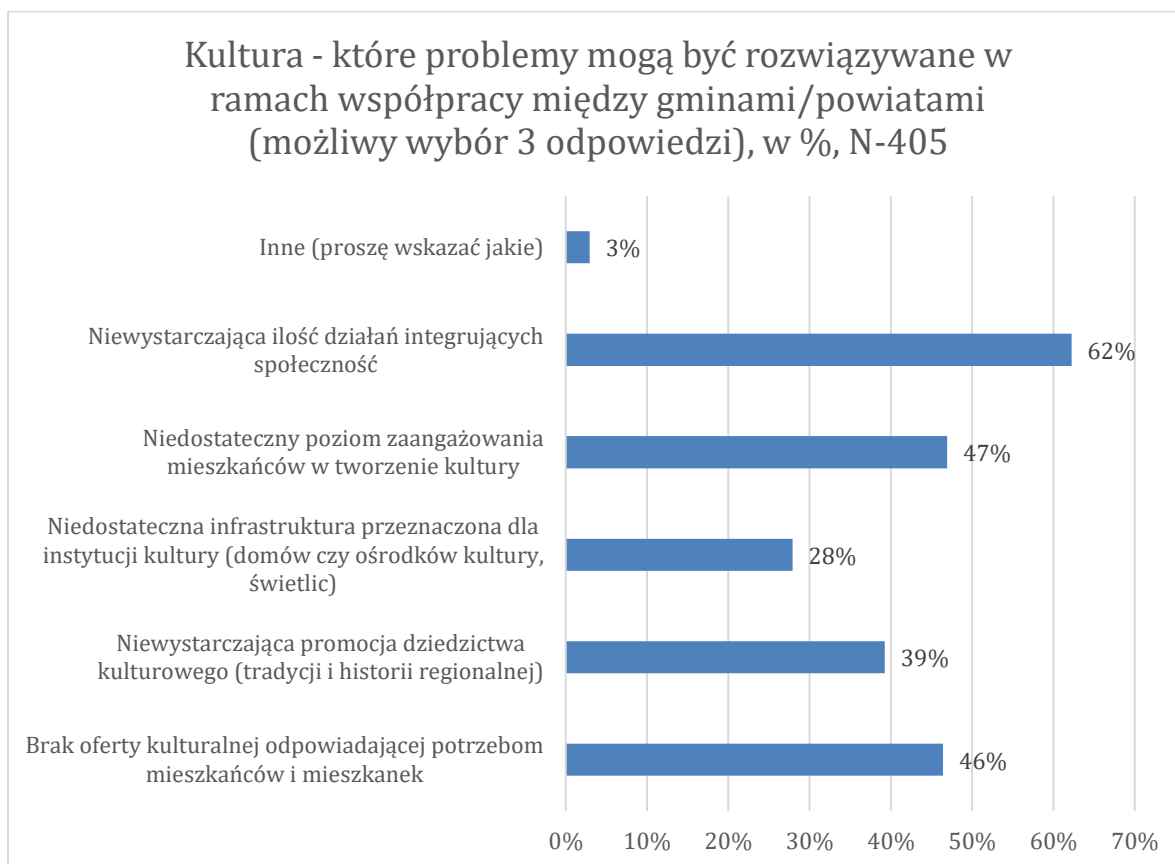
Kultura

Problemy w kategorii kultury, które powinny być rozwiązywane w ramach współpracy między gminami/powiatami to:

- Niewystarczająca ilość działań integrujących społeczność - 62% (252 osoby)
- Niedostateczny poziom zaangażowania mieszkańców w tworzenie kultury – 47% (190 osób)
- Brak oferty kulturalnej odpowiadającej potrzebom mieszkańców i mieszkank - 46% (188 osoby)
- Niewystarczająca promocja dziedzictwa kulturowego (tradycji i historii regionalnej) - 39% (159 osób)

Mniejsze zainteresowanie było problemem takim jak:

- Niedostateczna infrastruktura przeznaczona dla instytucji kultury (domów czy ośrodków kultury, świetlic) - 28% (113 osób)

Zwracano uwagę na brak oferty dla dzieci i młodzież w obszarach gminnych. Za mało jest oferty wydarzeń gminnych jak festyny, dzień dziecka, koncerty. Dla młodych osób brakuje i oferty, jaki i miejsc do spotkań i działań.

Zauważono, że biblioteki są niedofinansowane.

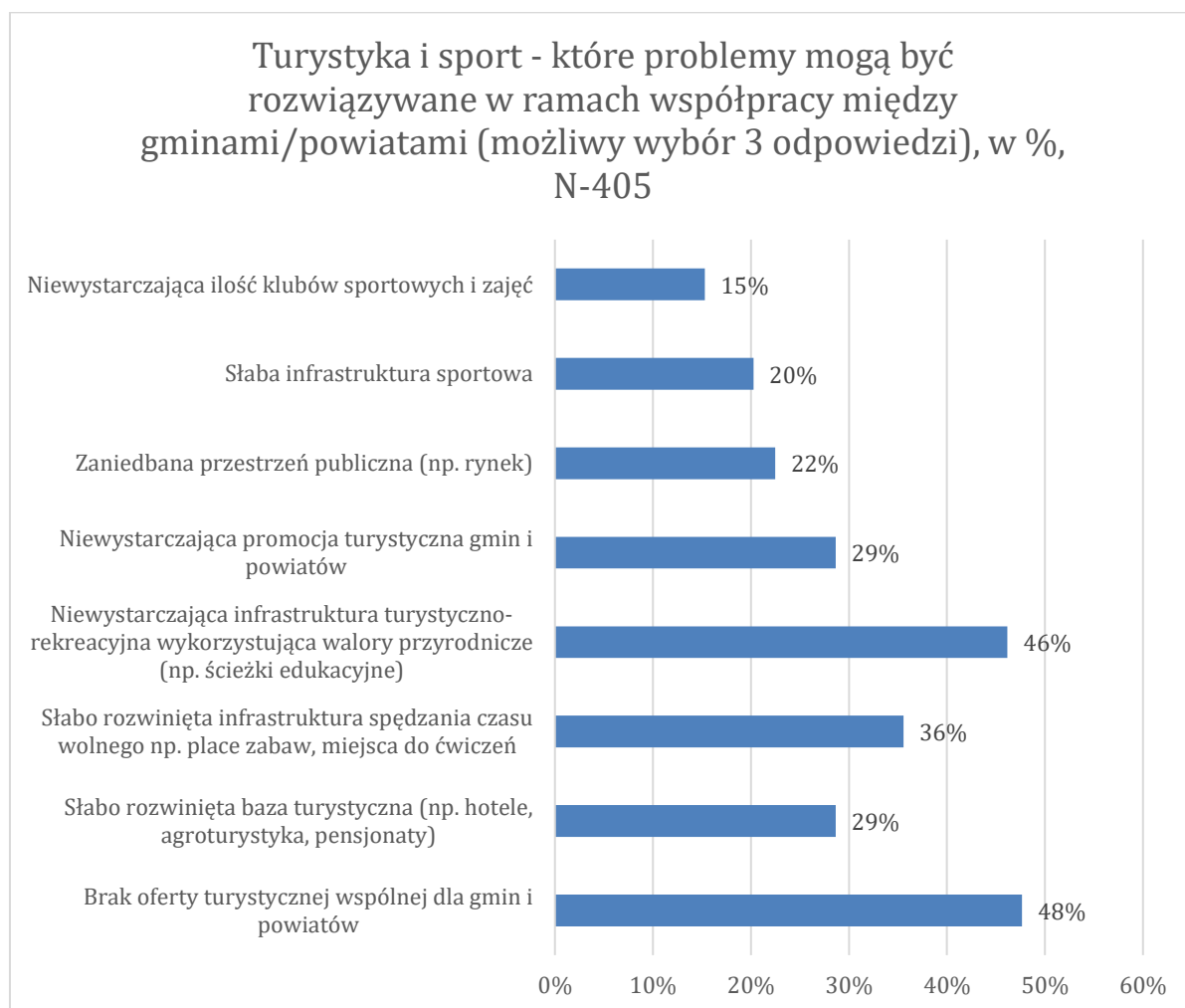
Turystyka i sport

Problemy w kategorii turystyki i sportu, które powinny być rozwiązywane w ramach współpracy między gminami/powiatami to przede wszystkim:

- Brak oferty turystycznej wspólnej dla gmin i powiatów - 48% (193 osoby)
- Niewystarczająca infrastruktura turystyczno-rekreacyjna wykorzystująca walory przyrodnicze (np. ścieżki edukacyjne) - 46% (187 osoby)
- Słabo rozwinięta infrastruktura spędzania czasu wolnego np. place zabaw, miejsca do ćwiczeń - 36% (144 osoby)

Wskazywano także na problemy takie jak:

- Słabo rozwinięta baza turystyczna (np. hotele, agroturystyka, pensjonaty) - 29% (116 osób)
- Niewystarczająca promocja turystyczna gmin i powiatów - 29% (116 osób)
- Zaniedbana przestrzeń publiczna (np. rynek) - 22% (91 osób)
- Słaba infrastruktura sportowa - 20% (82 osoby)
- Niewystarczająca ilość klubów sportowych i zajęć - 15% (62 osoby)

Ogólnie rzecz biorąc infrastruktura rekreacyjna jest słabo rozwinięta. Brakuje infrastruktury sportowej oraz miejsc wypoczynku np. parki, rozbudowane place zabaw, skate park dla młodych osób. W gminach brakuje zbiorników retencyjnych, w kontekście korzystania z ich rekreacyjnie.

Brakuje oferty sportowej, w tym wsparcia animatorów, zorganizowanych zawodów lokalnych poprzez wzmocnienie międzygminnych rywalizacji sportowych. Szkoły podstawowe z obszarów wiejskich mają mniejsze możliwości nauki pływania, jeśli nie mają zapewnionego transportu.

Natomiast jedna osoba przekazała, żeby nie tworzyć parków tylko zadbać o rzeki i lasy i urządzić w tych miejscach ścieżki rowerowe, edukacyjne.

Ogólnie wskazywano za małą ilość dróg rowerowych wykorzystywanych w celach rekreacyjnych. Zwrócono uwagę na brak odpowiedniej infrastruktury rowerowej (spójna sieć dróg rowerowych) do rekreacji (ale i turystyki - łączenie atrakcji turystycznych jak np. wzdłuż ul. Nałęczowskiej łączącej Lublin z Nałęczowem, Lublin z Kozłówką, wzdłuż drogi nr 809). Brakuje map z najciekawszymi miejscami w gminach i pokazania jak można zwiedzać etapami różne obszary. Brakuje też aktualizacji baz z ofertami dla mieszkańców i turystów.

Przedsiębiorczość i rynek pracy

Problemy w kategorii przedsiębiorczości i rynku pracy, które powinny być rozwiązywane w ramach współpracy między gminami/powiatami to:

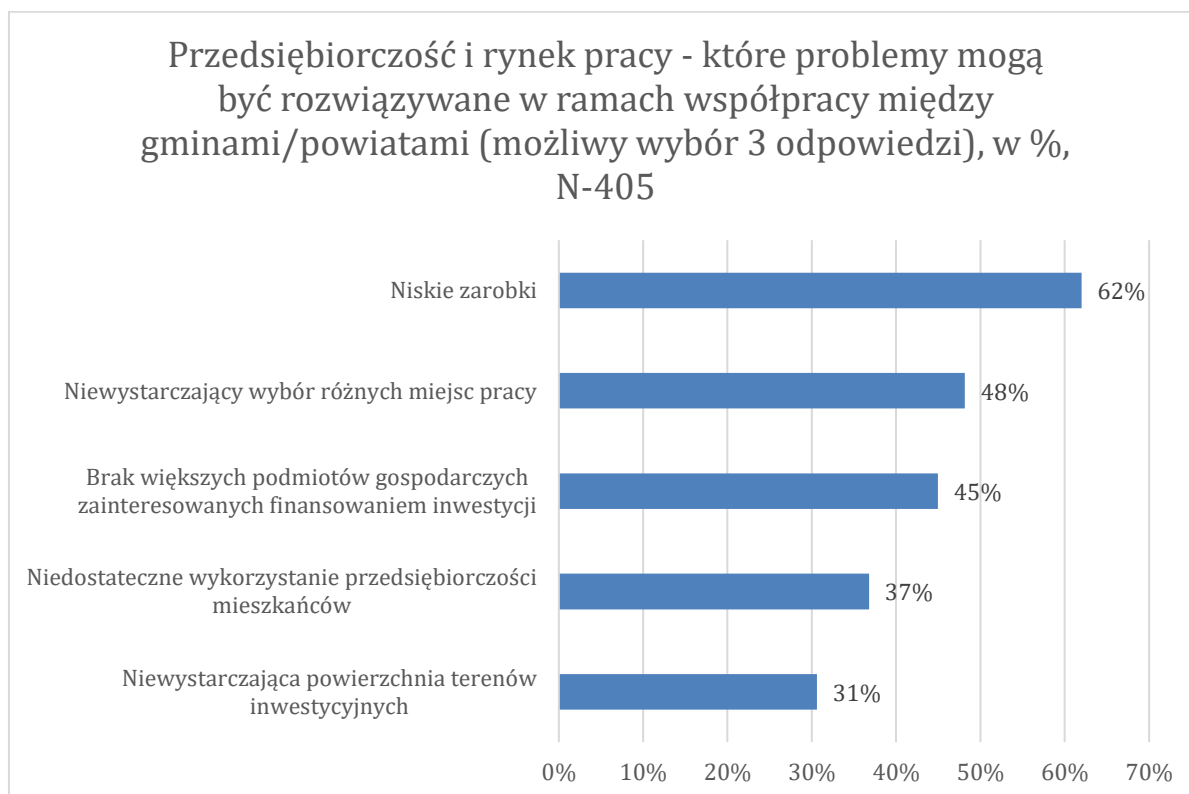
- Niskie zarobki - 62% (251 osób)
- Niewystarczający wybór różnych miejsc pracy - 48% (195 osoby)
- Brak większych podmiotów gospodarczych zainteresowanych finansowaniem inwestycji - 45% (182 osoby)
- Niedostateczne wykorzystanie przedsiębiorczości mieszkańców - 37% (149 osób)
- Niewystarczająca powierzchnia terenów inwestycyjnych - 31% (124 osoby)

Obecnie są zbyt wysokie podatki lokalne i zbyt skomplikowane regulacje prawne utrudniające prowadzenie biznesu przez przedsiębiorców. Są też opinie odnoszące się do działań utrudniających przedsiębiorczość jak korupcja i nepotyzm w gminie.

Brak impulsów do rozwoju kooperatyw tj. przedsiębiorstw w których członkowie są ich pracownikami i właścicielami (dystrybucja własności). Brakuje wspólnej infrastruktury technicznej np. sieci komputerowej na obszarach domków jednorodzinnych, która wspiera przedsiębiorstwo.

Niewystarczająca jest infrastruktura dla rozwoju przedsiębiorczości wśród mieszkańców (wspólne przestrzenie współpracy, atelier, osiedlowe warsztaty, itp.). Inwestycje utrudniają

również braki w Miejskim Planie Zagospodarowania Przestrzennego czy też braki w ewidencji pustostanów w gminach.

Niewystarczające jest pozyskiwanie nowych inwestorów zainteresowanych inwestowaniem na terenie LOM (przygotowanie kompleksowej oferty inwestycyjnej dla LOM). Gminy powinny pozyskiwać nowych inwestorów i mieć dla nich system zachęt, żeby tworzyli nowe miejsca pracy, bo obecnie odczuwalny jest jej brak.

Niewystarczająca jest edukacja w zakresie przedsiębiorczości i ekonomii. Brakuje zorganizowanych szkoleń w gminie pokazujących nowe trendy i kierunki w różnych branżach.

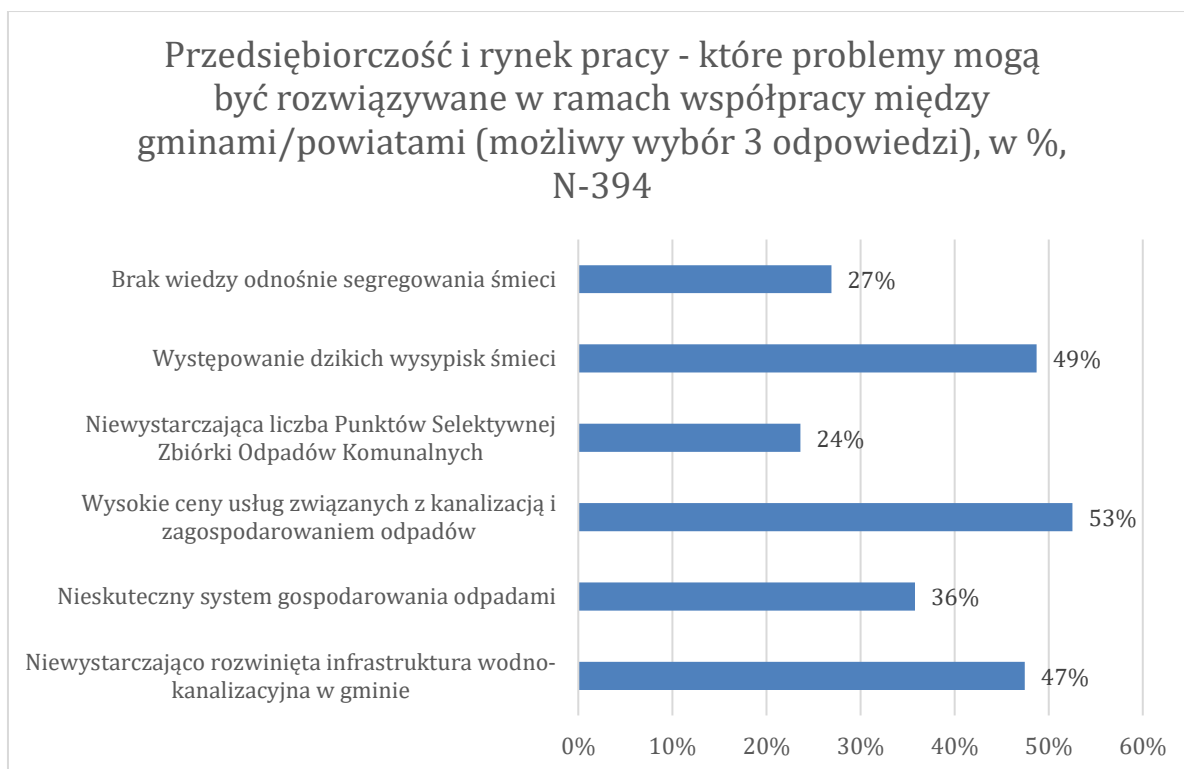
Brakuje impulsów do rozwijania spółdzielni i kooperatyw o charakterze impaktowym (ang. impact enterprises).

Gospodarka ściekowa i zagospodarowanie odpadów

Problemy w kategorii gospodarki ściekowej i zagospodarowania odpadów, które powinny być rozwiązywane w ramach współpracy między gminami/powiatami to:

- Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura wodno-kanalizacyjna w gminie - 47% (187 osób)
- Wysokie ceny usług związanych z kanalizacją i zagospodarowaniem odpadów - 52% (207 osób)
- Występowanie dzikich wysypisk śmieci - 49% (192 osoby)
- Nieskuteczny system gospodarowania odpadami - 36% (141 osób)

- Brak wiedzy odnośnie segregowania śmieci - 27% (106 osób)
- Niewystarczająca liczba Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych - 24% (93 osoby)

Niewystraszająco rozbudowana jest gospodarka ściekowa, brakuje sieci kanalizacyjnej. Brak rozwiniętych inwestycji przydomowych oczyszczalni ścieków czy kanalizacji. Brakuje oczyszczalni ścieków, każda gmina musi sama ją wybudować, a to duży koszt, więc budują tylko takie na jakie ich stać, można wybudować większą i doprowadzać do niej ścieki z sąsiednich gmin, szczególnie wiejskich. Ważne jest również zwrócenie uwagi na jakość wody, niekiedy jest jej zła jakość wody pitnej - osady, piasek, mętna woda.

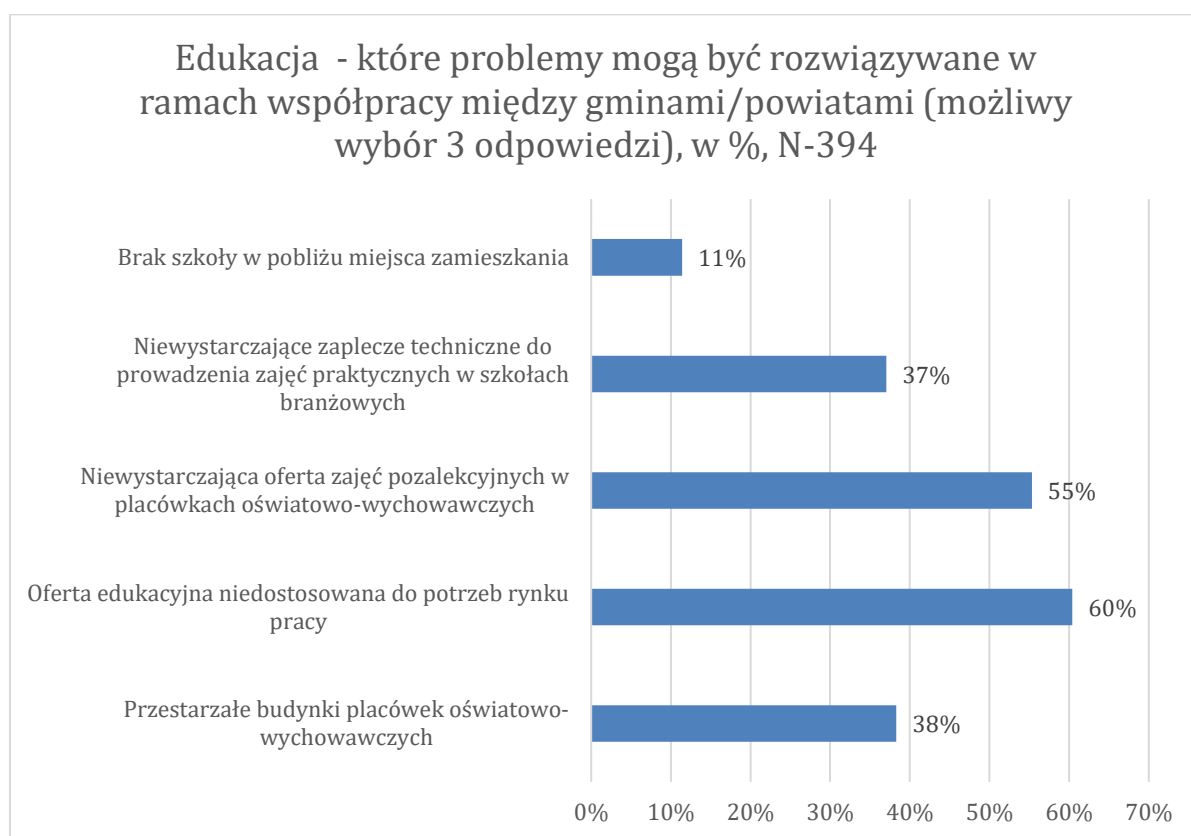
Brakuje ponadlokalnych rozwiązań związanych z zagospodarowaniem odpadów, m.in. spalarni odpadów czy systemów recydingu. Brakuje scentralizowanego odbioru odpadów, połączenie istniejących sieci. Godziny otwarcia PSZOK niedostosowane są do potrzeb mieszkańców. Zbyt wysokie są ceny za wywóz śmieci. Zauważalny jest brak instalacji do przetwarzania i segregacji odpadów. Brak lokalnych, regularnych działań, aby mieszkańcy mogli przyczynić się do sprzątnięcia dzikich wysypisk w lasach i wąwozach. Nagminne palenie śmieci w piecach.

Niewystarczająca jest edukacja w zakresie ochrony środowiska zarówno dzieci jak i osób dorosłych.

Edukacja

Problemy w kategorii edukacji, które powinny być rozwiązywane w ramach współpracy między gminami/powiatami to:

- Oferta edukacyjna niedostosowana do potrzeb rynku pracy - 60% (238 osób)
- Niewystarczająca oferta zajęć pozalekcyjnych w placówkach oświatowo-wychowawczych - 55% (218 osób)
- Przystarzałe budynki placówek oświatowo-wychowawczych - 38% (151 osób)
- Niewystarczające zaplecze techniczne do prowadzenia zajęć praktycznych w szkołach branżowych - 37% (146 osób)
- Brak szkoły w pobliżu miejsca zamieszkania - 11% (45%)

Oferta edukacyjna jest niedostosowana bieżących wyzwań na poziomie lokalnym i globalnym. Brakuje ukierunkowania na współpracę i jest zbyt duży nacisk na indywidualność i rywalizację. Pojawiają się głosy zwracające uwagę na przestarzały program nauczania czy niewykwalifikowany personel. Niewystarczające jest wyposażenie placówek oświatowych w nowoczesne pomoce dydaktyczne, a niekiedy za małe po prostu szkoły w stosunku do potrzeb. Brakuje zajęć dodatkowych w szkole.

Brakuje współpracy pomiędzy szkołami z innych gmin/powiatów. Za mała też jest współpraca uczelni wyższych ze szkołami (również podstawowymi klasy VII - VIII) dot. wyboru kierunku i ścieżki kształcenia. Zauważalne jest słabe wsparcie uczniów zdolnych.

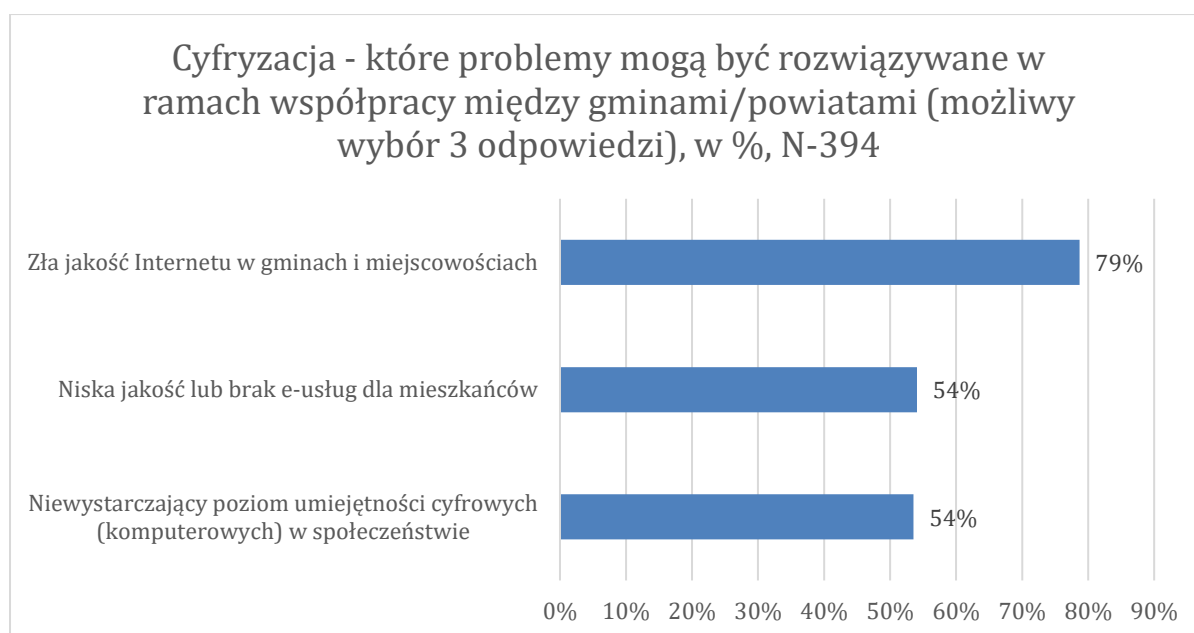
Niezbędna jest rozbudowa szkolnictwa branżowego, dostosowanego do lokalnego rynku pracy.

Uboga jest również oferta kształcenia dla dorosłych np. nauka języka obcego.

Cyfryzacja

Problemy w kategorii cyfryzacji, które powinny być rozwiązywane w ramach współpracy między gminami/powiatami to:

- Zła jakość Internetu w gminach i miejscowościach - 79% (310 osób)
- Niska jakość lub brak e-usług dla mieszkańców - 54% (213 osób)
- Niewystarczający poziom umiejętności cyfrowych (komputerowych) w społeczeństwie - 54% (211 osób)

Zauważona jest słaba struktura e-urzędów, pozostaje konieczność papierowego procedowania w urzędach. Brakuje lokalnych platform informacyjnych nt. kolejek w placówkach medycznych i czasu oczekiwania na badania.

Brakuje światłowodów w wielu miejscach, a niekiedy nie wykorzystana jest powstała sieć ze względu na brak sprzedawcy usługi do odbiorcy końcowego/brak opłacalności podłączania klientów oddalonych od węzła. Brak infrastruktury teletechnicznej doziemnej. Podkreślane są wysokie koszty sprzętu do odbioru Internetu. Brakuje dostępu do bezpłatnego WIFI w obiektach użyteczności publicznej, DPS itp.

Brak oferty dla dzieci i młodzieży w zakresie rozwoju kompetencji cyfrowych.

Pomysły na projekty wraz z uzasadnieniami

Uczestnicy i uczestniczki ankiety konsultacyjnej mogli wskazać swoje propozycje inicjatyw, które ich zdaniem powinny być zrealizowane w ramach LOM. W ten sposób powstał obszerny i różnorodny katalog pomysłów, które mogą być zarówno inspiracją do tworzenia kolejnych projektów, jak również pogłębioną mapą potrzeb. Poniżej zostały przedstawione sugestie i pomysły projektów wraz z uzasadnieniami w podziale na kategorie tematyczne.

Transport przyjazny środowisku

Bezpieczeństwo na drogach, pieszość

- Budowa fotoradarów okresowych w terenach zabudowanych: Strzeszkowice Duże, Krężnica Jara, Zemborzyce.
- Wykonanie chodników oraz oświetlenia przy drogach lokalnych - zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom, zwłaszcza dzieciom.
- Utworzenie oświetlenia przejścia dla pieszych Trzciniec powiat Lubartów przy drodze dk19. Dość częste wypadki, jeden śmiertelny - samo przejście jest mało oznaczone na zakręcie co powoduje dużo wypadków.
- Chodnik na ulicy Hutniczej w Lubartowie.
- Budowa chodników - poprawa bezpieczeństwa mieszkańców z uwagi na zwiększający się ruch pojazdów.
- Likwidacja miejsc niebezpiecznych na drogach.
- Połączenie chodnikiem gminy Wojciechów i Konopnica we wsi Sporniak. Uzasadnienie jest proste i oczywiste. Jest to teren zabudowany. A przejść się tędy nie da. Ze względu na to, że 8/10 kierowców nie schodzi z 100km/h. Działki się budują. A my boimy się wyjść za obręb działki.
- Najważniejsze jest bezpieczeństwo mieszkańców. Chodniki, ścieżki rowerowe i ograniczenia prędkości. Można czuć się dobrze tylko w miejscu bezpiecznym dla mieszkańców i dzieci.

Drogi

- Modernizacja dróg gminnych - modernizacja, poprawa.
- Naprawa dróg w mieście, które od ponad 25 lat nie były robione np. ul. Północna.
- Nowa droga łącząca Łęczną i Lublin, lub powiększenie aktualnej DK82. Aktualnie przejazd pomiędzy tymi miastami jest mocno uciążliwy ze względu na duże zagęszczenie pojazdów osobowych oraz pojazdów ciężarowych. Ze względu na tylko jeden pas w każdą stronę oraz praktycznie brak pobocza nawet najzwyczajniejsze prace drogowe powodują znaczne obniżenie przepustowości drogi.
- Remont drogi 820 oraz szybki transport Łęczna-Lublin, węzeł przesiadkowy w Wólce Lubelskiej z dużym parkingiem - duża ilość osób dojeżdżających do pracy na terenie Lublina własnym środkiem transportu, zagrożenie wypadkami, emisja spalin.
- Droga z Lubartowa do Łęcznej (odcinek Kijany Łęczna).
- Zdecydowanie poprawa komunikacji gminy Wojciechów z miastem Lublin.
- Remont dróg w gminie Kamionka.
- Obwodnica - wyeliminowanie w części zanieczyszczenia powietrza spalinami i hałasem.
- Sprawna komunikacja - problem z łatwym dojazdem do Lublina.

- Sprawna infrastruktura drogowa łącząca LOM - odciążenie transportu prywatnego, mniejsza emisja spalin.
- Poprawa infrastruktury drogowej tam gdzie już są mieszkańcy, a nie tam gdzie znajdują się tereny np. pod przyszłą zabudowę, których atrakcyjność i wartość podnoszą sobie towarzysze spod znaku czterolistnej koniczyny. Równomierny rozwój całej Gminy umożliwi dostęp WSZYSTKICH mieszkańców do udogodnień wykreowanych w ramach LOM. Wówczas to byłaby faktyczna realizacja bardzo słusznej idei "sukcesu całego Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego".
- Domknięcie komunikacyjne dróg lokalnych w obszarze LOM - spotykam się często z nagle kończącą się nawierzchnią asfaltową wraz z granicą gmin.

Komunikacja zbiorowa, publiczna, w tym kolej

- Polepszenie komunikacji zbiorowej - lepsze skomunikowanie z Lublinem z poszczególnych miejscowości.
- Zwiększenie ilości połączeń komunikacji zbiorowej, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach. niewystarczająca lub niedostosowana do potrzeb mieszkańców ilość połączeń komunikacji zbiorowej wpływa na częstszy wybór samochodu jako środka transportu. Zwiększa to obciążenie środowiska, powoduje większe natężenie ruchu na drogach, korki. Często jest też powodem tzw. wykluczenia komunikacyjnego, zwłaszcza mieszkańców mniejszych miejscowości.
- Transport łączący gminy z Lublinem, oraz między sobą. Brak właściwej komunikacji publicznej (transportu) ogranicza w istotnym zakresie dostęp młodzieży do szkół ponadpodstawowych i wyższych, leczenia specjalistycznego, rozwoju kultury (kino, teatr, filharmonia, sport).
- Rozwój transportu publicznego. - korzystają z transportu wszyscy.
- Zwiększenie dostępności do komunikacji publicznej na terenie sąsiednich gmin - brak możliwości dojazdu do pracy w Lublinie osób nie mających auta i prawa jazdy.
- Budowa szybkiej kolei metropolitalnej.
- Rozwój kolei i zakup nowego taboru.
- Linia kolejowa Lubartów - Kamionka - Michów - Puławy - Na Lubelszczyźnie jest niewielkie pokrycie terenu liniami kolejowymi. Aktualnie brak jest połączeń autobusowych z Puławami. Współpraca między powiatami przyczyniłaby się do rozwoju wspomnianych gmin.
- Wykorzystanie transportu kolejowego, rozbudowa przystanków i linii na terenie metropolii - zmniejszenie wykluczenia transportowego.
- Powstanie przystanku kolejowego na linii kolejowej nr 7 w Stasinie na wysokości kładki i wiaduktu drogowego dla szybkiej kolei metropolitalnej. Realizacja pociągów podmiejskich na trasie Puławy-Świdnik.
- Zintegrowany bilet metropolitalny.
- Zintegrowanie transportu zbiorowego LOM - codziennie do Lublina z sąsiednich gmin dojeżdża wielu mieszkańców (do szkoły/ na uczelnię/ pracy/ w celach prywatnych). Funkcjonują nie zaktualizowane rozkłady jazdy. Istnieje przyzwolenie na samowolę prywatnych przewoźników. Nie można efektywnie zaplanować nieodległej podróży. Pomimo, że sama długość podróży nie odbiega często od jazdy prywatnym samochodem to brak zorganizowania, aktualizowania godzin przejazdów, koordynowania miejsc odjazdu - utrudnia ekonomiczne poruszanie się z Lublina, bądź do Lublina.
- Powiatowe, Gminne Przedsiębiorstwo Komunikacyjne na wzór MPK - Dobra komunikacja pozwoli gminom poczuć się jak dzielnice Lublina.

- Uruchomienie komunikacji publicznej łączącej gminy LOM z miastem Lublin - brak dostępności lub ograniczony dostęp do komunikacji zbiorowej.
- MPK. Linie powinny nachodzić się swoimi trasami. 30 kończy bieg w Smugach. 1 km brak chodnika do przystanku Linii 44. 23 jeździ do Nasutowa i w żaden sposób nie ma możliwości skorzystać z opcji przesiadki.
- Wydłużenie linii 85 Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie o przystanki znajdujące się na terenie gminy Wojciechów - prywatni przewoźnicy monopolizując transport zbiorowy na terenie gminy Wojciechów, mocno nadszarpnęli społeczne zaufanie, odbierając ludziom prawo do godnego transportu w cywilizowanych warunkach.
- Budowa (naprawa) drogi powiatowej w Bystrzycy. Zwiększenie częstotliwości kursów MPK do miejscowości Bystrzyca - Natężenie ruchu na wskazanej drodze jest coraz większe, mieszkańcy narzekają na jakość nawierzchni, korzysta z tej drogi również MPK. Od godziny 10 do 16 nie ma żadnego połączenia MPK z miejscowości Bystrzyca do Lublina.
- Wprowadzenie komunikacji miejskiej na trasie Lublin- Nałęczów - zbyt duża ilość samochodów szczególnie w okresie wiosna - lato. Ponadto komunikacja umożliwi podjęcie pracy poza obszarem zamieszkania.
- Więcej połączeń linii autobusowych z miastem - jest za mało.
- Zwiększenie ilości połączeń komunikacyjnych pomiędzy miejscowościami - niedostateczna ilość połączeń komunikacyjnych.
- Przedłużenie linii komunikacji miejskiej.
- Transport miejski łączący Lublin z pozostałymi gminami.
- Jednolite bilety miesięczne na poruszania się po aglomeracji miejskiej.
- Metropolitalne Przewozy Pasażerskie - połączenie gmin z obszaru LOM z Lublinem w ramach jednolitego systemu komunikacyjnego obejmującego sieć komunikacyjną oraz zintegrowany system sprzedaży biletów oraz informacji dla pasażerów.
- Wsparcie przez miasto Lublin przedłużenia linii 85 z Motycza do Wojciechowa - Mieszkańcy tego regionu są skazani na monopolistyczne zagrywki prywatnych przewoźników obsługujących busy, którzy nie wywiązują się z kursów zamówionych przez władze lokalne.
- brak połączenia linii nr 17 do ostatniej miejscowości w gminie; linia nr 17 do miejscowości Piotrków, koło Lublina.
- Zwiększenie ilości połączeń MPK - stabilność i jakość transportu ułatwia dotarcie do szkół i pracy.
- Stworzenie zintegrowanej sieci połączeń transportu publicznego i prywatnego na całym obszarze LOM - problemem jest brak lub mała ilość połączeń oferowanych przez transport publiczny (pociągi i autobusy) oraz prywatny (busy), która umożliwiłaby swobodny dojazd młodzieży i mieszkańców obszaru do szkół i miejsc pracy w Lublinie. Zapewnienie wystarczającej sieci połączeń pokrywającej terytorialnie cały obszar oraz dostępnych przez całą dobę pozwoliłoby na wyeliminowanie transportu prywatnymi samochodami, co wpłynęłoby pozytywnie na poziom emisji zanieczyszczeń powietrza w Lublinie, na bezpieczeństwo pasażerów oraz na brak wystarczającej ilości miejsc parkingowych w Lublinie.
- Warto zadbać o połączenie komunikacyjne między gminami, w połączeniu z dbaniem o środowisko - np autobusy elektryczne.

Ruch rowerowy

- Stworzenie na terenie gminy Strzyżewice połączenia ścieżką rowerową np. z Zalewem Zemborzyckim i stworzenie na terenie GS terenów do rekreacji.

- Budowa sieci wysokiej jakości asfaltowych tras rowerowych na wzór krajów Europy Zachodniej - znaczenie przyjazdowej turystyki rowerowej dla obszaru LOM jest minimalne, brak jest nowoczesnej liniowej infrastruktury dla rowerów, a dotychczasowe realizacje były substandardowe (tj. ścieżka ekologiczna w dolinie Bystrzycy, ciągi pieszo-rowerowe z kostki brukowej w gminach Mełgiew czy Głusk, nie mające uzasadnienia koncepcje tras rowerowych w małych gminach jak Niemce).
- Budowa tras rowerowych łączących turystyczne atrakcje LOM (LubVelo) - potrzebne są trasy rowerowe łączące atrakcje/miejscowości turystyczne, np. Lublin-Naęczów (wzdłuż drogi 830), Lublin-Kozłówka (wzdłuż drogi 809), oraz inne miejscowości. Może to pomóc w ograniczeniu ruchu samochodowego do tych miejscowości, przyczynić się do poprawy ekologicznej tych miejscowości i atrakcyjności tychże miejscowości. Taka trasa pomoże też zwiększyć bezpieczeństwo uczestników ruchu drogowego. Na wschodzie województwa mamy GreenVelo, marzy mi się LubVelo.
- Ścieżka rowerowa wzdłuż Bystrzycy - konieczne jest utworzenie bezpiecznego przejazdu dla rowerzystów z Turki, Łuszczowa do Lublina. Droga krajowa na tym obszarze jest bardzo ruchliwa i wąska. Jestem przekonana, że gdyby można bezpiecznie dojechać rowerem do Lublina to wiele ludzi wybrałoby ten środek transportu.
- Połączenie gmin podmiejskich z Lublinem ścieżkami rowerowymi (ul. Kraśnicka, ul. Krężnicka, ul. Naęczowska, DMM) - połączenie istniejącej infrastruktury rowerowej w spójny system, który pozwoli na bezpieczne dojazdy mieszkańców gmin podlubelskich oraz turystykę rowerową na terenie LOM. Infrastruktura budowana jest wewnątrz gmin, natomiast brakuje połączeń, co sprawia, że np. wyjazd z Lublina w większości kierunków oznacza włączenie się do ruchliwej drogi (np. ul. Kraśnicka, Krężnicka, Naęczowska), gdzie brakuje dróg rowerowych, a nawet chodników. Utworzenie krótkich odcinków łączących dotychczasową infrastrukturę z sąsiednimi gminami przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa oraz popularyzacji dojazdów rowerem (lub rower+komunikacja miejska) oraz turystyki rowerowej na obszarze LOM.
- Uzupełnienie sieci dróg/tras rowerowych w gminach w połączeniu z trasami rowerowymi w Lublinie - projekt realizuje większość celi współpracy gmin: 1) pozytywnie wpłynie na środowisko [zmniejszenie spalin w wyniku zamiany środka komunikacji z samochodu na rower], 2) bezpieczeństwo podróżnych, 3) wpływ na zdrowie społeczeństwa [zwiększy się dostępność terenów rekreacyjnych, ruch podczas jazdy na rowerze pozytywnie wpłynie na stan zdrowia].
- Przy inwestycjach drogowych należy oznakowywać drogi zgodnie z przepisami. Obecnie większość przejazdów dla rowerów jest źle wyznaczona.
- Lokalna sieć ścieżek rowerowych - logiczne połączenie ścieżek na granicach gmin.
- Stacje rowerowe Lublin, Kalinówka, Kazimierzówka, Świdnik. Chodniki, drogi rowerowe ul. Chmielna w Kalinówce (konieczność!!) - stacje rowerowe Lublin, Kalinówka, Kazimierzówka, Świdnik. Możliwość przemieszczania się młodzieży, promocja sportu.

Standardy i strategie

- Ustalenie standardu nawierzchni infrastruktury pieszej / rowerowej dla całego obszaru LOM - obecnie nawet na terenie jednej gminy, występują różne standardy infrastruktury rowerowej / pieszej. Co gorsza, nawet fragmenty świeżo wyremontowane budowane są w standardach nieodpowiednich dla celu przeznaczenia. Np: drobne kosteczki dookoła Urzędu Marszałkowskiego i Centrum Spotkania Kultur - polecam spróbować ciągnąć po takiej nawierzchni walizkę, albo przejechać hulajnogą

elektryczną. Nie da się. Chodniki z kostki brukowej dosyć szybko zapadają się pod wpływem przesuwania gruntu / korzeni drzew i również jazda po chodnikach sprawia ogromny kłopot. Ustalenie jednego standardu odpowiedniego dla pieszych (np. duże, trwałe płyty w które nie wpadają buty szpilki i wygodnie ciągnie się walizkę, lub prowadzi osobę na wózku inwalidzkim) lub rowerowej (nawierzchnia trwała, płaska nie przenosząca wibracji na pojazd) pozwoli w pierwszej kolejności na: 1. zwiększenie mobilności społecznej na obszarze całego LOM - hulajnogi elektryczne, rowery. 2. Zwiększy możliwości negocjacyjne i kontrolę nad jakością produktu dla samorządu przy "mega zamówieniach publicznych materiałów". 3. Pozytywnie wpłynie na redukcję emisji CO₂ i zmianę klimatu. 4. Przyczyni się do poprawy zdrowia mieszkańców. Projekt ten ma pozytywne skutki zarówno dla mieszkańców jak i JST.

- Strategia rozwoju infrastruktury rowerowej - Infrastruktura na terenie miasta oraz całego LOMu powstaje wyrywkowo, nie tworząc spójnej sieci, która jest kluczową kwestią w poczuciu bezpieczeństwa podczas poruszania się rowerem a od 19.05 także hulajnóg elektrycznych. Niestety dużym problemem podczas wcześniejszej perspektywy w ramach której działał ZIT był standard powstającej infrastruktury (kostka brukowa, płyty oraz palowanie podczas wjazdów). Należy wprowadzić wysokiej jakości standardy oraz przeanalizować w których miejscach należy rozwijać infrastrukturę rowerową. Te działania wpłyną na uzupełnienie białych plam na terenie LOMu oraz znacząco wpłyną na jakość powstającej infrastruktury, co w efekcie da wzrost ruchu rowerowego transportowego oraz turystycznego.
- Przyjęcie wspólnych standardów tworzenia tras rowerowych.
- Opracowanie wspólnej strategii rozwoju transportu, komunikacji i kanalizacji.

Środowisko i klimat

- Dofinansowania do odnawialnych źródeł energii - już na etapie budowy nowych domów.
- Dofinansowania do zbierania wody opadowej - również już na etapie budowy nowych domów - są to często młodzi ludzie, którzy faktycznie chcą troszczyć się o środowisko. Chcą inwestować, ale przyda się motywacja. Prościej jest od razu te elementy uwzględnić w budowie niż potem przebudowywać.
- Energia odnawialna, rozbudowa kanalizacji lub przydomowych oczyszczalni ścieków, rozwój mikroprzedsiębiorców - zwiększenie środków na energię odnawialną i wymianę tzw. kopciuchów, Brak kanalizacji na wsi, powoduje ciągłe zanieczyszczanie środowiska.
- Fotowoltaika.
- Całkowita eliminacja pieców węglowych.
- Dron sprawdzający czym pałą ludzie w piecach. Kontrola składowania i wyrzucania odpadów - nie ma kontroli obecnie.
- Monitoring na obrzeżach lasu - zaśmiecanie środowiska, ludzie robiący tzw. ogniska pod lasem nie sprzątają po sobie.
- Poprawa infrastruktury technicznej oraz szerszy dostęp do OZE - dobro społeczności lokalnej - na szczytach mieszkańców.
- Budowa zbiornika retencyjnego.
- Konieczność zatrzymania zbyt szybkiego odpływu wód - zbiorniki retencyjne - konieczność magazynowania wody i regulacji jej ilości.
- Budowa zbiorników retencyjnych będących jednocześnie obiektami. turystyczno-rekreacyjnymi - działanie proekologiczne i prorozwojowe.

- Projekt czyszczenia koryt rzek.
- Zagospodarowanie ujęć rzecznych, zbiorników wodnych.
- Zagospodarowanie dolin rzecznych wspólnie z gminą Nałęczów - rzeka Bystra.
- Rewitalizacja Zalewu Zemborzyckiego i dolin rzecznych - należy wykorzystać wysoki potencjał turystyczny, ale też spędzania wolnego czasu przez mieszkańców przez zagospodarowanie zalewu i rzek.
- Ekoenergia.
- Kopciuchy - ewidentnie należy pomagać osobom których nie stać na zmianę instalacji ogrzewania.
- Budowa/rozbudowa kanalizacji, droga dla rowerów łącząca Radawiec (droga z Bełżyc) z Lublinem - część gminy nadal nie ma dostępu do kanalizacji, brak bezpiecznego połączenia.
- Poprawa bezpiecznego dla środowiska transportu.
- Wspólne zaplanowanie, finansowanie i promowanie inwestycji w rekultywację terenów wysypisk śmieci w oparciu o odnawialne źródła energii. Żadna gmina nie chce na swoich terenach składowisk odpadów (wysypisk) bo wiąże się to z negatywnymi skutkami dla krajobrazu i uciążliwością dla mieszkańców. Tereny obecnych i byłych wysypisk powinny w jak największym stopniu "odpłacić" się mieszkańcom poprzez produkcję energii z wykorzystaniem słońca, wiatru i gazu składowiskowego. Wspólne planowanie i finansowanie jest konieczne dla tego typu inwestycji.
- Akcje społeczne zachęcające do przejścia na czystsze systemy ogrzewania, zamiast pieców np. węglowych - pochodzę z Lubartowa i niestety w okresie grzewczym wieczorami powietrze w mieście to dramat. Trzeba zachęcać ludzi do zmiany domowej infrastruktury (jak np. Piece). Potrzebne są dofinansowania i akcje uświadamiające, że to kwestia zdrowia nas wszystkich. Trzeba nauczyć ludzi rozumieć, że palenie śmieciami lub niskiej jakości surowcami prowadzi do chorób. Powinni zrozumieć, że istnieje związek między gryzącym i śmierdzącym dymem z ich kominów a nowotworami wśród ich sąsiadów i rodziny.
- Wyeliminować trucizny z kopciuchów - więcej informacji i szkoleń o czystość środowiska z warsztatami na którym można się praktycznie szkolić.
- Działania na rzecz ochrony - park w wąwozie przy ul. Rumiankowej w Lublinie. Ostatnie tereny zielone w tej części rozwijającego się obszaru. Po inwestycjach będzie już dla wszystkich, a szczególnie dla tych zielonych miejsc za późno.

Infrastruktura społeczna

- Klub seniora.
- Stworzenie placówki dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami świadczącej dla tych osób zarówno edukację, włączenie społeczne, rehabilitację i rewalidację w jednym miejscu. - Problemem jest brak kompleksowej oferty dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami w zakresie edukacji, włączenia społecznego, rehabilitacji i rewalidacji w jednym miejscu. Osoby te wymagają kompleksowego wsparcia w jednym miejscu tak aby maksymalnie wykorzystać czas i nie tracić go np. na przejazdy czy oczekiwanie w kolejkach. Utworzenie takiej placówki, w której osoby z niepełnosprawnościami od samego początku wykrycia niepełnosprawności objęte będą kompleksowym wsparciem.
- Rozbudowa infrastruktury społecznej (dienne domy pobytu, domy pomocy społecznej, mieszkania socjalne).
- Zapewnienie w każdej większej miejscowości, sołectwie miejsc spotkań mieszkańców, świetlic - Brak jest świetlic wiejskich na terenach gmin, miejsc udostępnionych dla

lokalnej społeczności - Nacisk trzeba stawiać na działania społeczne i ochronę mieszkańców. Sytuacja ciągłego zabudowywania się podmiejskich miejscowości sprawia że lokalni społecznicy, członkowie OSP mają bardzo dużo nowych obowiązków i należy szanować poświęcany przez nich czas i wynagradzać ich pracę.

- Tworzenie placów zabaw i zajęć świetlicowych dla dzieci na wsiach; dzieci ze wsi nie licznie wyjeżdżają na wakacje a tak ciekawie by spędziły wakacje.
- Pomoc w integracji społecznej poprzez tworzenie wydarzeń kulturalnych. Coraz więcej mieszkańców siedzi na komputerze zamiast wyjść do ludzi i się integrować. Nadwagą rośnie , dzieci jest coraz mniej. Mieszkańców trzeba zmotywować do spędzania czasu na dworze, do pójścia na koncert z okazji " Dni gminy... ".
- Budowa centrum dla ludzi samotnych i starszych - starsi i samotni ludzie nie mają ochoty nigdzie wychodzić, siedzą zamknięci w domach często bez kontaktu ze światem zewnętrznym.
- Utworzenie żłobka - w gminie Wojciechów brakuje żłobka, wiele matek albo musi wozić dzieci do innych gmin albo po prostu nie pracuje na czym traci.
- Więcej publicznych żłobków i przedszkoli.
- Ponowne otwieranie szkół i żłobków dla najmłodszych w małych miejscowościach - brak żłobków i szkół dla najmłodszych, do których dzieci byłyby dowożone (doprowadzane) i odbierane przez najbliższych wpływa negatywnie na decyzję o podejmowaniu decyzji o założeniu rodziny.
- Należy stworzyć powiatowe instytucje zatrudnienia socjalnego realizujące usługi społeczne i komunalne zlecane przez jednostki samorządu terytorialnego.
- Zmiany w prowadzeniu szerokopojętych usług społecznych - opieka społeczna pomaga osobom, które niekoniecznie mają problem a wyspecjalizowały się wręcz w życiu na socjalu. Opieka społeczna powinna się zajmować osobami bezdomnymi, samotnymi, skrajnie ubogimi.
- Budynki usługowe, miejsca do spotkań dzieci, młodzieży i dorosłych, wybieg dla psów lub park, więcej placów zabaw, skate park w Kalinówce. Stworzyłoby to miejsca pracy i sprawiłoby, że mieszkańcy "zostaliby" w swojej miejscowości.
- Większa aktywizacja osób długotrwale bezrobotnych w sprzątanie przestrzeni publicznej skwery, place lasy pobocza dróg i rowy oraz do pielęgnacji zieleni - powyższy projekt przyczyni się do wyjścia osób z bezrobocia i dzięki ich pracy przestrzeń publiczna będzie czysta i zadbana wolna od śmieci chaszczy i butelek.
- Wspólna realizacja usług publicznych, np. odśnieżania dróg łączących gminy, tworzenie DPS-ów (koszty poza Lublinem są niższe, jednocześnie pozwalają tworzyć nowe miejsca pracy w obszarach o większym bezrobociu). Pomysły odpowiadają na brak współpracy między gminami w zakresie, w którym stanowiłoby to synergię - pozwoliło realizować działania efektywniej, taniej i lepiej. Dodatkowo pozwala to zniwelować efekt granicy.
- Utworzenie sieci Rodzinnych Domów Opieki (do 8 pensjonariuszy), opieka na miejscu w gminie, nowe miejsca pracy, ograniczenie wydatków na pomoc społeczną(duże DPS).
- Mapy życia osób z różnymi niepełnosprawnościami. Niski poziom wymiany informacji pomiędzy instytucjami prowadzi do zdobywania informacji przez osoby z niepełnosprawnościami bądź ich opiekunów drogą "poczty pantoflowe". Dotyczy to każdego etapu życia, diagnozy, edukacji System informacji o usługach społecznych np. rehabilitacyjnych powinien opierać się o potrzeby i sposób funkcjonowania odbiorców nie tylko ofertę pojedynczych instytucji. Uporządkowanie tych treści a także ich prosta prezentacja będzie ułatwieniem. Może być także wykorzystana na inne grupy docelowe i usługi społeczne.

Kultura

- Integracja społeczeństwa z sąsiednich gmin.
- Biblioteka Marzeń LOM - wsparcie edukacji i kultury obszaru.
- Imprezy ogólnokrajowe w naszym województwie, może nie festiwal, ale porządne koncerty w Zamościu i Lubartowie gwiazd krajowych i zagranicznych.
- Zagospodarowanie przestrzeni publicznej (terenów i budynków) w celu stworzenia miejsc przyjaznych do spędzania wolnego czasu i integracji mieszkańców oraz turystów - centra gmin, publiczne place, budynki są w części gmin nadal bardzo zaniedbane i wymagają rewitalizacji. Mieszkańcy często przyzwyczajają się do codziennego widoku i nie dostrzegają potencjału. Dla turystów to wizytówka i kluczowy element decyzji o spędzeniu czasu na danym terenie. Aspekt wizerunkowo-funkcjonalny obejmujący zieleń, urządzenie skwerów, parków, parkingów, placów zabaw, miejsc odpoczynku i rekreacji, amfiteatrów na terenach publicznych w połączeniu z aktywizacją inwestorów którzy zapewnią atrakcje np. kawiarnia, lodziarnia, cukiernia, restauracja, wypożyczalnia sprzętu itp. poprawią zdecydowanie jakość życia mieszkańców oraz wzrost liczby turystów. Brak miejsc wpływa na brak możliwości do organizacji wydarzeń/spotkań integrujących mieszkańców.
- Zwiększenie dostępu mieszkańców mniejszych gmin do kultury, edukacji, rozwoju.
- Zdecydowanie wyznaczenie przestrzeni publicznej, urządzonej na wysokim poziomie.

Turystyka i sport oraz rekreacja

- Tworzenie nowych miejsc rekreacji dla młodych i starszych.
- Budowa placów zabaw, boisk dla młodzieży, krytych trawiastych orlików. Myślę, że osoby posiadające deskorolki, rolki czy nawet hulajnogi mogłyby zacząć dzięki tej inicjatywie wkręcać się w sport i ćwiczyć nowe umiejętności i tricki na sprężynie wymienionym w pierwszej części zdania.
- Budowa skate park-u. Młodzież w naszej gminie jest spychana na drugi plan a to w nich tkwi potencjał. Musimy młodych ludzi zatrzymać w Nałęczowie. Problem miejsca spotkań młodych ludzi jest znany od lat, zimą nie mają gdzie się spotkać. Latem nie mają pracy bo często są niepełnoletni i nie mają gdzie wykorzystać nadmiar energii, którą posiadają.
- Obiekty sportowe aqua/basen - rozwój poprzez aktywizację sportową, budowa basenu na terenie gm. Konopnica.
- Wspólne przedsięwzięcie mające na celu zagospodarowanie Zalewu Zemborzyckiego, który powinien być atrakcją dla całego obszaru.
- Stworzenie pieszych/ rowerowych tras turystycznych w gminach połączonych z edukacją w zakresie ochrony środowiska - uważam, że brakuje tras turystycznych w gminach pod Lublinem, gdzie można połączyć: sport (wędrówka piesza, rowerowa) i edukację w zakresie przyrody i ochrony środowiska (mamy dużo miejsc o ogromnych walorach przyrodniczych). W powyższym wskazana byłaby też rozbudowa transportu publicznego w gminach podmiejskich, gdzie na wycieczkę pod Lublinem nie trzeba by jechać swoim samochodem i martwić się o to gdzie go zaparkować. Przykładem może być Zalew Zemborzycki, gdzie w weekend jest ogromny problem z zaparkowaniem samochodu.
- Utworzenie obszaru rekreacyjnego ze ścieżkami, edukacyjnymi, spacerowymi i rowerowymi z miejscami odpoczynku wzdłuż doliny rzeki krężniczanki - Pozwoliłoby to na stworzenie miejsca do rekreacji, uprawiania sportu, gdyż problemem jest słabo rozwinięta infrastruktura spędzania czasu wolnego np. place zabaw, miejsca

do ćwiczeń i niewystarczająca infrastruktura turystyczno-rekreacyjna wykorzystująca walory przyrodnicze (np. ścieżki edukacyjne).

- Stworzenie parku na osiedlu Borek. Przyjazne miejsce rodzinnego wypoczynku - park w środku osiedla byłby miejscem wypoczynku dla rodzin z dziećmi zwłaszcza w okresie letnim. Park stał by się naturalnym magazynem wody i wilgoci. Latem obniżyłby temperaturę powietrza i stworzyłby estetyczne miejsce do wypoczynku. Drzewa zasadzone w parku podniosły by jakość powietrza. Park jako miejsce wypoczynku miałby prozdrowotny wpływ na mieszkańców osiedla. Zieleń ma korzystny wpływ dla zdrowia fizycznego psychicznego. Park podniesie walory estetyczne i atrakcyjność osiedla. - dodatkowo wyznaczyć miejsce na wybieg dla psów. Uświadamianie lub egzekwowanie (byłe byłoby skuteczne) przepisy odnośnie obowiązków właścicieli psów zwłaszcza sprzątanie zanieczyszczeń po pupilach.
- Więcej ścieżek rowerowych i ścieżek dydaktycznych w dolinie Bystrzycy.
- Rozbudowa infrastruktury sportowej.
- Wspólne działania w zakresie tworzenia i promocji oferty turystycznej w ramach LOT Metropolia Lublin. Obecnie gminy i powiaty w LOM nie posiadają wspólnej strategii działań w zakresie tworzenia i promocji oferty turystycznej, ani ich nie koordynują. Dzięki powstałej w 2020 r., specjalnie umocowanej dzięki działaniu na podstawie ustawy o Polskiej Organizacji Turystycznej, Lokalnej Organizacji Turystycznej Metropolia Lublin, taka strategiczna współpraca i koordynacja jest możliwa. Pierwszym tego dowodem są działania realizowane w ramach stowarzyszenia obejmujące swoim zasięgiem Lublin i Gminę Jastków.
- Stworzenie bazy wypadowej dla turystów zza granicy, wraz z ośrodkiem typu SPA.
- Budowa obiektów turystyczno-wypoczynkowych które przyciągałyby turystów - np. zalew wodny, szlak kajakowy - dostosowanie rzek do takiej możliwości.
- Budowa ośrodka rekreacyjnego.
- Więcej inwestycji związanych z promocją okolicy.
- Kompleksowe zagospodarowanie rekreacyjno - turystyczne i retencyjno - ekologiczne doliny górnej Bystrzycy.
- Połączenie turystycznie Lubartowa, Pałacu w Kozłówce i Firleja. Każda z tych miejscowości ma wiele do zaoferowania turystom z całej Polski . Brak informacji, które by pokazywały najciekawsze zabytki tych miejsc czy map ze ścieżkami rowerowymi jak się do nich dostać. Brak informacji o noclegach czy miejscach gdzie można dobrze zjeść.

Przedsiębiorczość i rynek pracy

- Inkubatory dla Spółdzielni i tzw. Kooperatyw Platformowych - Celem powinno być tworzenie wspólnoty opartej o zaufanie przez cyfrowy restart spółdzielczości. Globalna współpraca sektorowa i lokalne wdrażanie dobrych praktyk, wsparcie biznesowe i technologiczne dla spółdzielczych i zrównoważonych inicjatyw. Przykład: <https://www.facebook.com/cooptechhub> - Kooperatywizm spożywczy (platformowe kooperatywy spożywcze) to doskonały przykład realizacji Polityki Żywnościowej, Polityki Partycypacyjnej oraz Gospodarki Dobra Wspólnego. To sposób na realizację Krótkich Łańcuchów Dostaw Żywności wysokiej jakości ze wsi do miast, odbudowie utraconych lokalnych więzi między miastem a wsią. Feedback on EU Action Plan for Social and Solidarity Economy (j. polski): <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12743-EU-action-plan-for-social-economy/F2242306>

- Utworzenie terenów produkcji żywności dla lokalnej ludności, budowanie zasobów wody pitnej. Nie, nie jest to pomysł na PGR-y. Utworzenie grup producenckich bazujących na współpracy lokalnej i relacjach międzyludzkich, wraz z poszanowaniem środowiska pozwoli na zaspokojenie potrzeb taniej i dobrej żywności LOKALNEJ dedykowanej dla mieszkańców naszych powiatów i miast. Retencja wody jest wręcz niezbędna! Struktura miasta, metropolii powinna mieć obowiązkowo (!) strefy dla produkcji żywności. Teraz są one zglobalizowane ale powrót do tego czym szczyci się nasz region wydaje mi się wręcz niezbędny! W takie obszary mogłyby inwestować poszczególne powiaty. W obszarze tym mogłyby pracować osoby które mają niezaspokojone potrzeby mieszkaniowe lub potrzebują mieszkań socjalnych. Grupy producenckie finansowane byłyby centralnie z podatku na danym terenie, ale za to mieszkańcy tego terenu mieliby tanią i dobrą żywność.
- Wsparcie przedsiębiorców, którzy przyuczają młodych ludzi do zawodu (np. dofinansowanie w nabyciu maszyn i urządzeń, które byłyby przeznaczone do nauki) - skierowanie na staż, często jest traktowane jako formą jakiegoś zatrudnienia na pół roku, a nie zainteresowania stażysty do tego zawodu. Maszyny mają swoją wartość, nie każdy przedsiębiorca chce udostępnić swój park maszynowy "niepewnym" rękoma, co jest zrozumiałe.
- Dofinansowanie dla przedsiębiorców do tworzenia miejsc pracy.
- Większy nacisk na ściąganie potencjalnych przedsiębiorców (duże zakłady pracy).
- Rozwój miejsc pracy.
- Nowe miejsca pracy - firma z dużą liczbą miejsc pracy i wyższymi zarobkami
- Więcej miejsc pracy czyli rozwój przedsiębiorczości, dobrze płatna praca - ucieczka młodych ludzi, wyczuwalne ubóstwo społeczeństwa.
- Większe środki na dofinansowania indywidualne dla gospodarstw.
- Pomoc małym firmom pozwoli utrzymać się na rynku zwłaszcza na terenach gmin wiejskich.
- Wsparcie gminy dla młodych przedsiębiorców, aby mogli swoimi pomysłami rozwijać gminę.
- Brak w Niedzwicy Dużej miejsca do małego lokalnego handlu koszyczkowego - obecny nikogo nie zadowala.
- W Niedzwicy w złym miejscu zlokalizowane jest obecne targowisko. Poprzednie miejsce w centrum było dogodniejsze dla wszystkich.
- Umożliwienie pracy w lokalnych fabrykach - w moich czasach można było pracować w Materne. Był transport zapewniony przez pracodawcę. Teraz naprawdę nie mają gdzie zarobić na swoje potrzeby.
- Wspólne zakupy usług, np. energii elektrycznej. Pomysły odpowiadają na brak współpracy między gminami w zakresie, w którym stanowiłoby to synergii - pozwoliło realizować działania efektywniej, taniej i lepiej.
- Organizowanie szkoleń w gminie w celu wyeliminowania wysokiego bezrobocia, demonstrowanie nowych metod, trendów rozwoju, prezentacja ofert pracy. Podnosząc świadomość mieszkańców i dbając o ich rozwój gminy ulepszają relacje lokalne.
- Zwolnienie przedsiębiorców otwierających biznes z podatków i opłat lokalnych na czas określony - Głównym problemem na terenie LOM są niskie zarobki i ubogi rynek pracy dla pracowników, przez co osoby młode wyjeżdżają w poszukiwaniu pracy do innych województw bądź za granicę.

Gospodarka ściekowa i zagospodarowanie odpadów

- Utworzenie programów utylizacji eternitu, wsparcie finansowe mieszkańców do wymiany pokryć dachowych.
- Możliwość samodzielnego wywozu odpadów na śmietnisko częściej niż 1 w miesiącu - nie zawsze można zorganizować wywóz w ten 1 dzień w miesiącu.
- Budowa oczyszczalni przydomowych ścieków i włączenie miejscowości graniczących z Lublinem do sieci kanalizacyjnej.
- Istnieje potrzeba podłączenia miejscowości Tuszów gm. Jabłonna do kanalizacji - eliminacja przydomowych szamb.
- Budowa wodociągu i kanalizacji w gminie Strzeszkowice Duże i innych - brak wody pitnej w kranie, brak dbałości mieszkańców o czystość gleby - częste wylewanie fekalii na pobliskie pola; zła jakość wody.
- Egzekwowanie od właścicieli domów opróżniania szamb zgodnie z przepisami - wiele przypadków opróżniania szamb przydomowych do rowów i na pola. W porze wieczornej poruszając się po miejscowościach nieskanalizowanych czuć i często widać ten proceder. Jest to zjawisko masowe i nikt nie walczy z tym procederem.
- Gospodarka odpadami - świadomość segregacji, wykazywanie w deklaracjach faktycznej liczby osób zamieszkujących nieruchomości, reakcja władz na zaśmiecanie przydrożnych rowów, wyszukiwanie sprawców dzikich wysypisk.
- Wspólna budowa "spalarni" odpadów komunalnych, nie składowanie - zbyt wysokie koszty odbioru odpadów, które są składowane; zauważalny jest problem wysokiego kosztu odbioru odpadów komunalnych, jakie ponoszą samorzady. Kwoty sięgają kilkuset tysięcy złotych, co znacznie ogranicza możliwości finansowe samorządów, w tym możliwości inwestycyjne. Oprócz coraz wyższych opłat ponoszonych bezpośrednio przez mieszkańców, gminy zmuszone są dodatkowo ponosić koszty wywozu odpadów ze środków budżetu gminy, a więc pośrednio z kieszeni podatnika. Należy mocniej zasygnalizować na szczeblu centralnym ten powszechny problem. Warto podjąć ogólną debatę na ten temat nie tylko ze względów finansowych, lecz również z uwagi na troskę o stan otaczającego nas środowiska naturalnego.
- Wybudowanie na terenie LOM super nowoczesnej spalarni odpadów - Pozwoli to na obniżenie kosztów zagospodarowania odpadów w całym LOM, a dzięki temu poprawi się jakość środowiska naturalnego.
- Tańsze rachunki za śmieci i wywóz nieczystości z posesji - życie jest za drogie.
- Oczyszczalnia ścieków Hajdów - zniwelowanie zapachów.
- Rozbudowa/Budowa sieci wodociągowych; Budowa oczyszczalni ścieków wraz z siecią kanalizacyjną - brak dostępu mieszkańców do podstawowych usług bytowych poprzez brak dostępu do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.
- Budowa oczyszczalni ścieków - brak podłączenia ludności (gm.Kamionka) do gminnej oczyszczalni.
- Opracowanie i wdrożenie nieinwazyjnej, na ile to możliwe przyjaznej środowisku gospodarki odpadami, opartej na nowoczesnych technologiach pozwalających zwiększyć stopień segregacji i ponownego wykorzystania odpadów - gospodarstwa domowe produkują ogromne ilości odpadów, które powinny być segregowane, odzyskiwane i włączane do ponownego obiegu, by chociaż częściowo zmniejszyć eksploatację środowiska.
- Kanalizacja i gaz w gminie Kamionka.
- Wspólny system odbioru odpadów i zmniejszenia opłat za nie, budowa wspólnego wysypiska śmieci i spalarni.

- Dostęp do sieci gazu ziemnego w każdej gminie, kanalizacja w gminie (eliminacja przydomowych oczyszczalni ścieków - transport do gleby szkodliwych substancji), budowa ledowego oświetlenia ulicznego.

Edukacja

- Kreatywne, nieszablonowe place zabaw, wymagające od dzieci myślenia, parki zabaw naukowe - Na chwilę obecną place zabaw w większości są szablonowe, oklepane, dzieci potrzebują nowych bodźców, doświadczeń i możliwości kreatywnego odkrywania nowych miejsc, zabaw.
- Poprawa edukacji w szkołach dostosowanej do potrzeb rynku pracy - Edukacja skierowana w stronę potrzeb rynku pracy, brak możliwości wymiany nauczycieli którzy stosują przestarzałe metody nauczania i brak chęci podnoszenia kompetencji.
- Dbaj o zdrowie - organizacja nauki pływania dla dzieci z klas 1-3 z obszarów wiejskich w ramach zajęć szkolnych. Obycie z wodą oraz oderwanie od komputera. Najlepsza forma ruchu.
- Poprawa wyposażenia szkół oraz zwiększenie liczby bezpłatnych zajęć pozaszkolnych.
- Edukacja i uświadamiania ludzi w kwestiach społecznych, środowiskowych itd. - świadomi i odpowiedzialni ludzie będą chcieli sami kreować i zmieniać na lepsze otaczającą ich przestrzeń.
- Bliski dostęp do szkół podstawowych.

Cyfryzacja

- Szerokopasmowy internet jak najszybciej i wszędzie - póki co jesteśmy wykluczeni cyfrowo ze względu na bardzo słabą infrastrukturę internetową.
- Wspólny wysiłek w ramach LOM w celu rozwiązania wykluczenia cyfrowego. Brak lub słabe połączenia internetowe.
- Rozwinięcie rozwiązań cyfrowych w kierunku możliwości pełnej realizacji zadań.
- Budowa sieci światłowodowej - rak niezawodnego internetu niezbędnego do pracy, nauki i korzystania z e-usług.
- Szybkie podłączenie do światłowodu miejscowości Tuszów.
- Internet światłowodowy - w związku z postępującą technologią, szybki internet to podstawa w każdym z gospodarstw na terenie gminy. Zapotrzebowanie na wysokiej jakości internet jest bardzo duże w tak trudnym dla wszystkich czasie pandemii, podczas nauki czy pracy zdalnej.
- Światłowody w Łucce - pandemia spowodowała, że dzieci uczą się zamiast w szkole to w domu słaba jakość internetu ogranicza im dobry dostęp do kontaktu z nauczycielem i znajomymi. Powinny być realizowane projekty pod tym kątem. Nikt z gminy nie zapytał czy dzieci mają jak się uczyć zostawili dyrektorów szkół na pastwę losu.
- Stworzenie centrów rozwijania i doskonalenia kompetencji cyfrowych wśród dzieci i młodzieży. - znajomość nowych technologii i kompetencje cyfrowe są aktualnie najbardziej pożądane na globalnym rynku pracy, przesądzają także o innowacyjności gospodarki, wkraczają do wszelkich obszarów życia - zdrowie, kultura i rozrywka, usługi dla społeczeństwa, sprzedaż i usługi dla konsumentów, bankowość, administracja, turystyka, czas wolny itd. Dzieci i młodzież z woj. lubelskiego, w szczególności z ob. wiejskich może być w przyszłości wykluczona z możliwości

studiowania kierunków IT, znalezienia pracy wymagającej dobrej znajomości nowoczesnych narzędzi i programów/aplikacji jeśli jak najwcześniej nie będzie uczestniczyć aktywnie np. poprzez zajęcia dodatkowe, kursy, szkolenia, udział w wydarzeniach z tego obszaru. Stworzenie aktywnych centrów pozwoliło wypełnić tę lukę. Centra mogłyby służyć także pozostałym mieszkańcom, w tym seniorom do zdobywania i rozwijania umiejętności cyfrowych oraz korzystania z e-usług i możliwości jakie dają nowe technologie, dzięki czemu bariera miejsca zamieszkania, ubóstwa, braku dostępu do internetu czy braku aktywności zawodowej zostałaby zniwelowana.

- Szerokopasmowe łącze internetowe dla mieszkańców gminy - konieczność nauki i pracy zdalnej.
- Walka z wykluczeniem cyfrowym. Obecna jakość połączenia internetowego na starym kablu telefonicznym, utrudnia a czasem wręcz uniemożliwia korzystanie z podstawowych funkcji internetu.

Inne

- Zmiana przeznaczenie większej ilości terenów na tereny pod zabudowę mieszkaniową oraz możliwość prowadzenia inwestycji.
- Uzbrojenie terenów inwestycyjnych.
- Tworzenie planów/koncepcji oraz wykonywanie potrzebnej infrastruktury technicznej czyli uzbrojenia terenu, w szczególności internet światłowodowy/kanalizacja teletechniczna, instalacja elektryczna itp. przeznaczona na potrzeby wspólne oraz mieszkańców indywidualnych. O ile budownictwo wielorodzinne jest chętnie podłączane pod internet kablowy/światłowodowy, bo są zyski (dużo odbiorców) tak dla domków jednorodzinnych praktycznie nie wykonuje się podłączeń a proponuje tylko radiowy i mobilny co jest drogie i nieskuteczne - wykonując infrastrukturę umożliwiającą łatwiejsze wykonanie przyłącza światłowodowego umożliwiamy wyjście lokalnym firmom z podłączeniem pojedynczych domów jednorodzinnych. Tworząc zaś uzbrojenie terenu dla celów wspólnych możemy zachęcić do organizowania się w tych miejscach ludzi. Tam gdzie będzie woda prąd i kanalizacja łatwiej zorganizować jakieś wydarzenia.
- Projekty pozakonkursowe dla obszaru LOF.
- Inwestycja i kształcenie urzędników - brak środków to błąd krytyczny w zakresie szkoleń - obowiązkowe samokształcenie szkolenia i studia finansowane przez pracodawcę.
- Wysokie kwalifikacje osób zarządzających JST oraz kadr w urzędach. Wysoka jakość rekrutacji kadr do JST / urzędów.
- Większy udział organizacji społecznych w planowaniu - konsultacje społeczne. Niewystarczająca liczba konsultacji, co generuje konflikty. Brak aktywizowania mieszkańców, poza obowiązkowymi konsultacjami, wynikającymi z przepisów.
- Konsultacje społeczne każdorazowo powinny się odbywać przy udziale organizacji społecznych, których problem dotyczy. Gminy powinny położyć większy nacisk na obecność NGO przy konsultowaniu zmian w prawie lokalnym. Niestety, nie można nikogo zobowiązać do udziału w konsultacjach, ale władza powinna skutecznie do tego zachęcać i to powinno być miarą skuteczności władzy, podlegającej ocenie. Często konsultacje społeczne odbywają się przy pustym stole konsultacyjnym. Bez systemu zachęt i "kar", niczego nie uda się zmienić. Mam na myśli kary umowne, np. brak

zaproszenia na imprezę, spektakl, uroczystość (tak, tak, uroczystość!) finalizacji konsultacji społecznych.

- Przeprowadzanie dużo konsultacji społecznych na poszczególnych etapach.
- Stworzenie forum internetowego, na którym w otwarty sposób mieszkańcy będą mogli dyskutować na temat poszczególnych etapów projektów i ich realizacji, oczywiście też decydenci powinni brać pod uwagę poważne głosy mieszkańców.
- Konkursy urbanistyczne i architektoniczne na najważniejsze tereny publiczne w gminach i dzielnicach - dobrze zaprojektowane i pełne jakości przestrzenie publiczne i zielone (parki, place, ulice, szkoły, centra kulturalne, centra lokalnych aktywności, centra przesiadkowe, etc.) zachęcają do interakcji społecznej i socjalnego przemieszania, spędzania wolnego czasu, budują tożsamość i zwiększają poczucie estetyki (element edukacyjny).
- Powołanie do życia komisariatu policji na rzecz gminy Wólka plus jej sąsiada gmina Niemce.
- Zakupy usług sieciowych - domeny, hostingi, obsługa pozycjonowania serwisów miejscowości - zakupy usług cyfrowych GIS, zakupy specjalistycznych map satelitarnych z usługami oznaczania danych branżowych - turystyka, rolnictwo, gospodarka wodna, zanieczyszczenia, akustyka - tworzenie map trójwymiarowych z elementami rozszerzonej rzeczywistości o danym terenie do celów turystycznych i promocyjnych - inwestycje we "flotę" bezzałogowych robotów latających z kamerami i możliwością zamontowania szeregu czujników i urządzeń nagrywających do celów monitorowania i audytu wybranych miejsc i terenów.
- Współpraca zinstytucjonalizowana JST (miasta Lublin i gmin) - w obszarze metropolitalnym dominuje rywalizacja międzygminna m.in.o przyciąganie i osiedlanie się nowych mieszkańców (rywalizacja gmina – gmina); po drugie, (rywalizacja miasto wojewódzkie – gminy) dlatego konieczne są działania podejmowane przez miasto wojewódzkie celem spowolnienia procesu odpływu mieszkańców
- Inwestowanie środków z funduszy rozwoju we wszystkich miejscowościach gminy, nie ciągle tam gdzie zamieszkują towarzysze. Równomierny rozwój całej Gminy umożliwi dostęp WSZYSTKICH mieszkańców do udogodnień wykreowanych w ramach LOM. Wówczas to byłaby faktyczna realizacja bardzo słusznej idei "sukcesu całego Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego".
- Pomoc prawna w zakresie tworzenia stowarzyszeń w małych wsiach integrujących mieszkańców. Brak merytorycznej wierszy nawet wśród włodarzy gminnych instytucji i ich doradców oraz brak informacji w internecie.
- Tworzenie stref przemysłowych w każdej z gmin - najlepiej przy ważnych szlakach komunikacyjnych. Przyczyni się to do zwiększenia dochodów samorządów, a także mieszkańcy będą mieli bliżej do miejsca pracy.

Lista opinii (swobodne odpowiedzi podporządkowane kategoriom)

Poniżej podsumowane są odpowiedzi udzielone w ostatnim pytaniu dotyczącym dodatkowych opinii. Wypowiedzi podzielono wg kategorii tematycznych.

Transport przyjazny środowisku

- Gminy - realizując inwestycje drogowe - powinny dogadywać się między sobą. Obecnie jest tak, że nowa nawierzchnia nagle kończy się, bo zmienia się gmina.

- Transport publiczny (dostosowany do potrzeb mieszkańców) w każdej miejscowości LOM to priorytet.
- Porozumienia samorządów w celu przebudowy istniejących gruntowych dróg lokalnych (np. drogi od Osówki do Zofianu koło strzelnicy).
- Spójność rozwiązań wszystkich samorządów z założeniami LOM, z jednej strony centra przesiadkowe z drugiej preferencje dotyczące komunikacji wyłącznie dla mieszkańców Lublina. Tworzenie wspólnej oferty wyłącznie z perspektywy konkretnych grup użytkowników np: osób dojeżdżających do pracy, seniorów, przedsiębiorców.
- Koniecznym jest żeby każdy z każdej gminy mógł korzystać ze wszystkiego w innej gminie. Obecnie np. Lublin blokuje zatrzymywanie się na przystankach innym przewoźnikom chroniąc swój rynek. Zaś za użyczenie swojej komunikacji każe słono płacić. To jest wykorzystywanie monopolistycznej pozycji.
- Drogi transport środowisko edukacja i wszystkim będzie żyło się lepiej. Serce Lublin płuca gminy okoliczne płuca.
- Asfaltowa droga czy podłączenie wodociągu nie decyduje o miejscu zamieszkania, wyborze studiów, osobistemu zadowoleniu.

Środowisko i klimat

- Spójna i wspólna strategia walki z zanieczyszczaniem powietrza przez stare piece na wszystko!!! (głównie węgiel i miał węglowy niskiej jakości).
- W obliczu powagi konsekwencji zmian klimatycznych powodowanych spalaniem paliw kopalnych rozbudowa kopalni Bogdanka powinna być obwarowana niezwykle restrykcyjnymi warunkami oraz już dzisiaj planowane powinno być płynne przebranżowienie w tym sektorze.

Infrastruktura społeczna

- Nacisk trzeba stawiać na działania społeczne i ochronę mieszkańców. Sytuacja ciągłego zabudowywania się podmiejskich miejscowości sprawia że lokalni społecznicy, członkowie OSP mają bardzo dużo nowych obowiązków i należy szanować poświęcany przez nich czas i wynagradzać ich pracę.
- Mniej pomocy społecznej, lepsza edukacja młodzieży. Danie mądrych możliwości, a nie tylko pieniędzy z podatków.

Kultura

- Imprezy ogólnokrajowe w naszym województwie, może nie festiwal, ale porządne koncerty w Zamościu i Lubartowie gwiazd krajowych i zagranicznych.

Turystyka i sport

- Idealną okazją do współpracy jest Europejska Stolica Młodzieży, oraz młodzieżowe turnieje, które mogłyby być realizowane nie tylko gminnie, ale także LOFowo.

Przedsiębiorczość i rynek pracy

- Stała umowa i dodatek urlopowy czy 13-ta pensja to za mało. Pracodawcy tworzą całe pakiety benefitów w miejscu pracy i poza nią, starają się zadbać o pracownika i jego rodzinę, dać mu możliwość komfortu w pracy i realizacji pasji poza nią. Idea life-work balance stała się bardzo istotna. Samorzady również muszą przejść z poziomu zaspokajania podstawowych potrzeb bytowych na poziom identyfikacji, integracji i

komfortu miejsca życia. Brak zakładów pracy poza Lublinem trzeba zrekompensować w inny sposób, aby mieszkańcy nie traktowali swoich gmin jak "sypialni" lub nie uciekali do dużych miast. Dobry transport, zapewnienie dostępu do usług i oferty spędzania czasu wolnego oraz edukacji dla dzieci na wysokim poziomie umożliwiającej im rozwijanie talentów spowoduje że odpływ kapitału ludzkiego a tym samym również przychodów na Lubelszczyźnie będzie mniejszy.

Gospodarka ściekowa i zagospodarowanie odpadów

- Zaspokojenie podstawowych potrzeb i inwestowanie w infrastrukturę techniczną (wodociągi, kanalizacja) były priorytetem od ponad 15 lat i samorządy skupiały się w głównej mierze na pozyskiwaniu środków zewn. na ten cel. Te potrzeby nadal nie są w pełni zaspokojone, ale potrzeby społeczne dot. jakości życia są równie ważne i finansowanie musi być zrównoważone.

Współpraca

- Przedsięwzięcie powiedzie się pod warunkiem podmiotowego traktowania i w pełni transparentnego wszystkich JST w ramach LOM. POWODZENIA.
- Współpraca powinna wyglądać na poziomie partnerskim i okoliczne gminy powinny być równo traktowane, z utworzenia LOM nie powinien korzystać tylko Lublin ale też okoliczne mniejsze miejscowości.
- LOM nie powinien być narzędziem kierującym całą uwagę na potrzeb Lublina. Korzyści powinny odnosić wszyscy, a jakie korzyści oczekują poszczególne JST? Jakie oczekują ich mieszkańcy? Mogą być związane z Lublinem, ale nie muszą.
- Zwiększenie oferty współpracy NGO'sów z terenu LOM. O ile poprawnie działa to w Lublinie i ośrodkach miejskich, to nie ma interesującej oferty i możliwości współpracy organizacji pozarządowych w ramach LOM.
- Należy maksymalnie skupić się na potrzebie rozwoju i współpracy na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców oraz ochrony środowiska. To wg. mnie sprawy priorytetowe, na które powinien być położony największy nacisk ze względu na ich bezpośredni wpływ na rozwój poszczególnych obszarów LOM.
- Większa integracja gmin do tej pory projekty partnerskie były wspólne tylko z nazwy.
- Uważam współpracę gmin za doskonały pomysł.
- Bardzo cenna inicjatywa obywatelska oby tylko nie skończył się tylko na papierze.

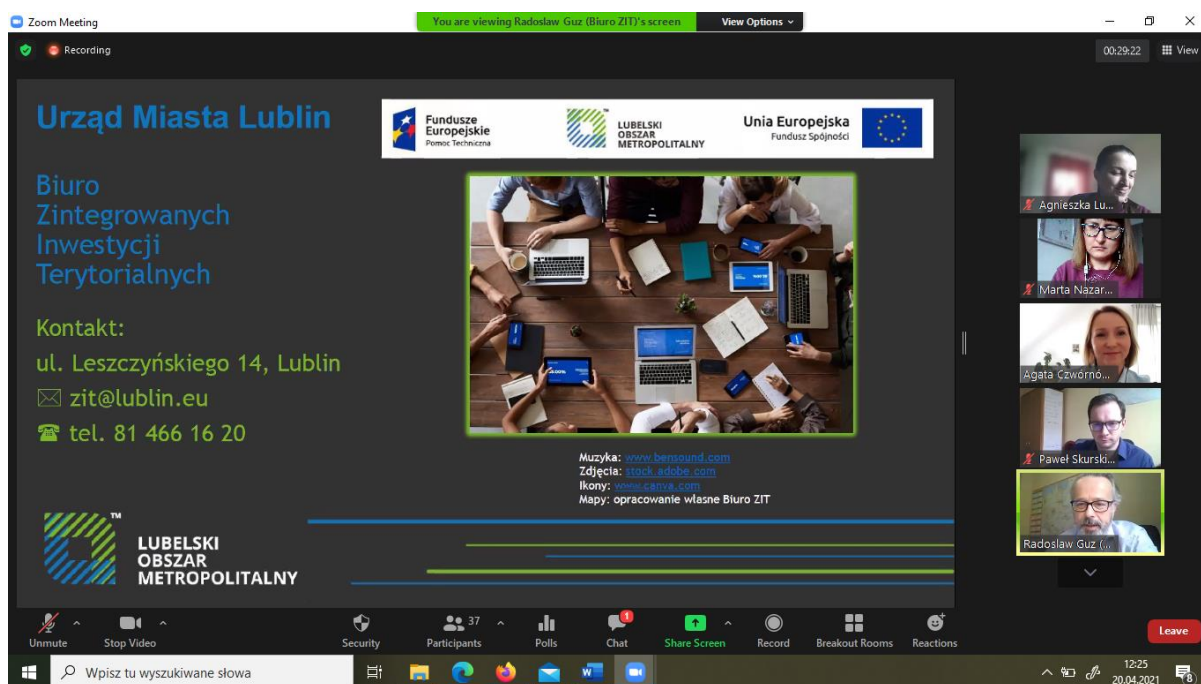
Inne

- Problemem jest rozrastająca się aglomeracja głównie budynków jednorodzinnych, przez co zaniechane jest rolnictwo na terenach które do tej pory pełniły funkcję gospodarowania rolniczego. Mieszkańcy gminy Strzyżewice cenią sobie przestrzeń i rzadkie skupiska zabudowań. Priorytetowo powinny być potraktowane działania zgodnie z naturą tj. segregacja śmieci, brak możliwości wycinki lasów, nieingerowanie w trasy przejść zwierząt i dbanie o naturalny ekosystem.
- Polecam książkę K. Kuć-Czajkowska, Obszary funkcjonalne miast wojewódzkich w Polsce. Przestrzeń współpracy i konkurencji samorządów terytorialnych, Wyd. UMCS, Lublin 2019.
- Zwracano uwagę na potrzebę budowy stacji meteorologicznej.

Zestawienie uwag zgłoszonych w trakcie spotkań konsultacyjnych online

Spotkania konsultacyjne miały na celu zebranie pomysłów i opinii w zakresie współpracy jednostek samorządu terytorialnego (22 gmin i 5 powiatów) dotyczących realizacji działań we wskazanych obszarach tematycznych. Uzyskane informacje będą podstawą do tworzenia Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego.

Ostateczna wersja dokumentu będzie ponownie poddana konsultacjom społecznym. Na początku 2022 r. mieszkańcy będą mogli zapoznać się z jej treścią oraz ewentualnie zgłosić swoje uwagi do jej zapisów.

Protokołowane otwarte spotkania konsultacyjne z mieszkańcami i mieszkankami prowadzone były on-line – 12 kwietnia o godz. 17:00 oraz 20 kwietnia o godz. 12:00. W spotkaniach online uczestniczyło 40 osób zamieszkujących różne gminy LOM oraz reprezentujących organizacje działające na jego terenie.

Uczestnicy i uczestniczki (organizacje): OT "Szlak Jagielloński", Fundacja Miasto Obywatelskie Lubartów, Fundacja Wolności, Biuro Zrządzania Energią UM Lublin, Biuro ZIT, LOT Metropolia Lublin, LGD Dolina Giełczwi, OPS Piaski, Urząd Miejski w Kamionce, Katolicki Uniwersytet Lubelski.

Przedstawiciele i przedstawiciele (którzy podali swoje gminy w opisie): gmina Lublin, gmina Niemce, gmina Wólka, gmina Bełżyce, gmina Łęczna, Gmina Mełgiew.

Poniżej znajduje się zestawienie zebranych uwag i opinii.

Lp.	UWAGA	ODPOWIEDŹ NA UWAGĘ
Kategoria nr 1 - Transport przyjazny środowisku		
1.	<i>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</i> Ważna jest komplementarność różnych form transportu o których mówimy. Często te połączenia odgrywają dużą rolę. Jadąc rowerem, chcę wrócić pociągiem. Taka jest potrzeba np. dla rodzin i jest to wygodne. Te połączenia są bardzo ważne. Podobnie jak ścieżki rowerowe i infrastruktura piesza. Tam, gdzie jest możliwe należy je łączyć w ścieżki pieszo-rowerowe. Proponuję potraktować ten obszar jako priorytetowy i ważne jest też połączenie ścieżek rowerowych w jeden system.	Wszystkie opinie w niniejszej kategorii zostały przyjęte do rozpatrzenia i zostaną wzięte pod uwagę w procesie przygotowania dokumentu strategicznego dla Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego.
2.	<i>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</i> W sytuacji pandemii było bardzo widoczne, że jest problem ilości połączeń autobusowych i trolejbusowych. Powinna być większa dostępność autobusów i trolejbusów. Na przykład Lubartów mógłby doczekać się jednej linii do Lublina. Mógłby również powstać parking jako park and ride. Na pewno ważne jest też rozwijanie transportu szynobusowego. To też będzie najbardziej ekologiczne rozwiązanie. I dodatkowo będzie możliwość transportu rowerów. Sytuacja pandemii pokazała, że w sytuacji losowej mieszkańcy z sąsiednich miejscowości często zostają bez transportu publicznego.	
3.	<i>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</i> Strategia powinna opierać się na wiarygodnych danych, danych wyjściowych. Zajmuję się tematyką rowerową. I niestety większość inwestycji jest złych, niczemu nie służą. Prowadzą z nikąd do nikąd. Warto wdrażać standardy rowerowe w gminach ościennych. Nie realizować fragmentów, ale budować pełną sieć rowerową.	
4.	<i>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</i> W tym temacie trzeba dodać koniecznie transport szynowy, kolejowy. Powinniśmy integrować wszystkie rodzaje transportu. Obecnie transport szynowy nie jest zintegrowany np. z komunikacją miejską Lublina. Do nowych dworców i przystanków nie ma nawet dojeżdżać, nie mówiąc już o kursujących pociągach. Obecny stan jest potencjałem. Powinniśmy też myśleć o budowie nowych linii kolejowych.	
5.	<i>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</i> Proponuję dodać hasło „integracja wszystkich rodzajów transportu”. Nie ma wymienionego transportu kolejowego. Nie wykorzystujemy tego. Poważną barierą jest dialog z kolejami. Konieczne będą rozmowy z PKP oraz np. wspólna polityka biletowa.	
6.	<i>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</i> W kwestii parkingu, jako mieszkaniec Lublina chciałbym powiedzieć, że parkingi zewnętrzne są korzystne. Pytanie tylko czy mieszkańcy wiedzą jak mogą korzystać z połączeń. Zazwyczaj nie wiedzą i tak jadą do centrum, gdzie też nie wiedzą czy zaparkują. Osiedla PRL to również duży problem parkowania. Tam nie ma miejsc do parkowania. Parking jest przy Zamku, Ratuszu i tyle. Po zlikwidowaniu dworca PKS należy zrobić parking dla ścisłego centrum.	
7.	<i>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</i> Skoro kategoria to "transport przyjazny środowisku" to warto dodać wspieranie rozwoju elektromobilności i wykorzystanie paliw alternatywnych.	
8.	<i>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</i> Potrzebne jest kompleksowe badanie ruchu. Jest drogie, ale daje dużo informacji. Daje informacje jak się poruszają, dlaczego tak się tak poruszają. Bez tego to jest wróżenie z fusów. To jest konieczne.	
9.	<i>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</i> Kluczowa kwestia w integracji transportu to węzły integrujące różne typy transportu.	
10.	<i>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</i> W ostatnich latach wzrasta liczba wzm (wozokilometry) podmiejskich, za które w połowie płaci	

	gmina, w połowie Lublin. Liczba wzm w Lublinie spada. Krótko mówiąc: to nie zadziała. Po co dojeżdżać komunikacją miejską do miasta, gdzie jest słaba komunikacja miejska? Potrzeba wzmocnienia sieci połączeń.	
11.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Clue transportu publicznego - łatwość przesiadania się z własnych aut, łatwa dostępność oraz wspólna polityka biletowa.	
Kategoria nr 2 - Środowisko i adaptacja do zmian klimatu		
12.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Ochrona środowiska to także walka z hałasem i ład przestrzenny - zanieczyszczenie wizualne jest bardzo niebezpieczne. To jest ważne dla turysty. Jak przyjeżdża do Lublina i zwiedza inne gminy. Potrzebna jest wspólna uchwała krajobrazowa i podobnie jest z hałasem. Trzeba kompleksowo myśleć o dobrze mieszkańca i atrakcyjności dla turysty.	Wszystkie opinie w niniejszej kategorii zostały przyjęte do rozpatrzenia i zostaną wzięte pod uwagę w procesie przygotowania dokumentu strategicznego dla Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego.
13.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Proponuję poszerzenie kategorii o ochronę terenów przed zabudową: terenów cennych przyrodniczo, terenów rolnych - zaplecze żywieniowe miasta, terenów otwartych - rekreacyjnych, lasów, ochronę terenów przed rozpraszaniem zabudowy. Przestrzeń jest cennym zasobem. To jest duże wyzwanie by wspólnie między gminami dogadać się, na których terenach dopuścimy zabudowę na których nie. Także ze względów ekonomicznych: koszty budowy dróg, infrastruktury, obsługi komunikacyjnej, rozproszenie zabudowy też generuje korki bo nie ma komunikacji miejskiej.	
14.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> W najbliższym czasie będą działania związane z ochroną powietrza, będzie likwidacja kopciuchów. Ma to związek z nową uchwałą. Trzeba zabezpieczyć finanse i rozwiązania w zakresie ochrony powietrza przedstawiać obszarowo.	
15.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Potrzebna jest wspólna polityka przestrzenna. Ona daje szansę na optymalizację kosztów infrastruktury, sieci kanalizacyjnych, wodociągowych, odbioru śmieci. Kwestie te są połączone.	
Kategoria nr 3 - Kategoria tematyczna: gospodarka ściekowa i zagospodarowanie odpadów		
16.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Należy dodać edukację w zakresie gospodarowania odpadami.	Wszystkie opinie w niniejszej kategorii zostały przyjęte do rozpatrzenia i zostaną wzięte pod uwagę w procesie przygotowania dokumentu strategicznego dla Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego.
17.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Strategiczne planowanie gospodarki odpadowej dla LOM powinno premiować rozwiązania wpisujące się w założenia gospodarki o obiegu zamkniętym - to ułatwi znalezienie finansowania zewnętrznego.	
18.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Wyzwanie to integracja usług poszczególnych gminach: wywozy śmieci i kanalizacja. Można to połączyć. W LOM-ie, żeby była wspólna polityka np. na wywóz śmieci. To daje oszczędności i jednolite usługi na całym obszarze.	
19.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> W każdym obszarze ważne jest uświadomienie, żeby przedstawiać mieszkańcom problemy. W Wojciechowie nie ma sieci wodociągowej, kanalizacyjnej. W większych gminach są większe środki. Ważne żeby pomogły, tam gdzie brakuje tych podstawowych usług.	
20.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Lubartów należy do związku komunalnego i trochę nie widzimy tej współpracy. Widzimy dzikie wysypiska w samym mieście. Jest to coraz większy problem. Zastanawiamy się czy nie postawić tam kontenera, tam gdzie i tak są wyrzucane śmieci. Bo i tak gmina musi posprzątać te śmieci. Nie do końca widzimy, żeby koordynacja współpracy między gminami działała. Edukacja w zakresie śmieci była już realizowana. Pytanie czy jest sens przeznaczać więcej na edukację. Wspólna polityka obszarowa i kontrola w tym zakresie wymaga wzmocnienia. Trzeba odpowiedzieć na te problemy.	
21.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Jest potrzeba, usystematyzowania wiedzy mieszkańców. Jasne wiemy jak segregować, dostarczane są pojemniki. Pytanie jak zmniejszać ilość odpadów. Wiele osób wrzuca wszystko do odpadów zmieszanych. Polityka powinna być	

	jednorodna. Będą rosnąć te śmieci, więc pracujemy nad selekcją i recyklingiem.	
Kategoria nr 4 - Infrastruktura społeczna		
22.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Proponuję drobną korektę zapisu - wsparcie osób ze szczególnymi potrzebami oraz dodanie obszaru - projektowanie uniwersalne.	Wszystkie opinie w niniejszej kategorii zostały przyjęte do rozpatrzenia i zostaną wzięte pod uwagę w procesie przygotowania dokumentu strategicznego dla Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego.
23.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Infrastruktura jest bardzo ważna. Powinna być ponad te wszystkie kategorie. My jako społeczeństwo, jak nie będziemy razem współpracować to niewiele zdziałamy. Dużo mówi się o seniorach, między powiatami to jest bardzo mała współpraca. Trzeba współpracować, żeby nie wyszło jak przy ścieżkach rowerowych, żeby to nie było w kawałkach, które nie są ze sobą połączone.	
Kategoria nr 5 - Edukacja		
24.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> W kontekście Bełżyc obserwuję (ale w innych gminach też) że do Lublina odpływa znaczna część młodzieży. Dojazd jest łatwy. To przekłada się, że ta młodzież nie uczestniczy w życiu gminy. To wiąże się również z problemem społecznym. Jest pytanie w zakresie edukacji, jak wzmocnić te szkoły z gmin ościennych, żeby młodzież nie opływała? Lublin z racji bycia stolicą województwa drenuje zasoby.	Wszystkie opinie w niniejszej kategorii zostały przyjęte do rozpatrzenia i zostaną wzięte pod uwagę w procesie przygotowania dokumentu strategicznego dla Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego.
25.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Teraz większość dzieci w przedszkolu, to dzieci spoza Lublina. I taka tendencja jest też w szkołach średnich. Lublinowi też nie przynosi korzyści, bo te osoby będą przeprowadzać się dalej. Nie zostaną w swoich miejscach, ani w Lublinie. Ważne by zatrzymać na stałe.	
26.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Brakuje dostępności w edukacji, są osoby wykluczone, pokrzywdzone. Edukacja w pandemii będzie w formie hybrydowej i ważne żeby edukacja była dostępna. To wiąże się trochę z cyfryzacją. Znaczenie też edukacja wyższa. Mamy 9 uniwersytetów, dość istotnych w skali kraju. Większość osób studiujących to są osoby z gmin. Trzeba przeprowadzić analizę nie tylko czy te osoby zostaną tu na stałe, ale też analizę dostępności oraz współpracy szkół ponadpodstawowych z obszaru metropolitalnego. Dostępność i niwelowanie różnic to najważniejsze kwestie.	
27.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Znaczna część dzieci z gmin chodzi do szkół na terenie miasta Lublin. Codziennie te dzieci są dowożone, co powoduje zanieczyszczenie ruchu, ale i komplikacje finansowania. Subwencje już nie wystarczają na wynagradzanie nauczycieli. Problem jest do rozwiązania, czyli współpraca, żeby optymalizować koszty. Te szkoły żeby współpracowały ze sobą np. wspólne przetargi energii, jakość oświaty. Dzieci żeby zapisywane były do swoich gmin, by jakość zadawała. Współpraca w edukacji, żeby obniżyć koszty i zapewnić zrównoważony rozwój w dziedzinie oświaty.	
Kategoria nr 6 - Kultura		
28.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Brakuje takiej synergii między działaniami kulturalnymi, Lublin a peryferia. Przejawia się to tym, że z oferty kulturalnej korzystają ludzie tylko z danych gmin, a na największych wydarzeniach wciąż jest pole do zagospodarowania. Można wchodzić we współpracę, żeby zwiększać liczbę osób przyjeżdżających do centrum z poszczególnych gmin. Gminy ościenne, mogłyby świadczyć różne usługi dla gmin sąsiadujących np. osoby mogłyby korzystać z tamtej oferty, bo jest bliżej. Płynność ruchu, synergia tych działań i zwiększanie publiczności ogółem i w centrum i w gminach.	Wszystkie opinie w niniejszej kategorii zostały przyjęte do rozpatrzenia i zostaną wzięte pod uwagę w procesie przygotowania dokumentu strategicznego dla Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego.

Kategoria nr 7 - Turystyka i sport		
29.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Zaznaczyć chcę obecność turystycznej organizacji metropolitalnej w Lublinie. Wyspecjalizowana regionalna organizacja. Zależy mi na tym, żeby nie zapominać, że mamy stowarzyszenie, które obejmuje obszar LOM-u. Istotne jest wspólne budowanie oferty turystycznej, tworzenie marki Lublina. Osoba przyjeżdża do LOM-u, nie zna granic, cała oferta Lubina i gmin to oferta jednej marki. Ważne, żeby budować jako jedna marka LOM-u. Budować pod marką miasta, pamiętając o całej ofercie i budując jako wspólny produkt.	Wszystkie opinie w niniejszej kategorii zostały przyjęte do rozpatrzenia i zostaną wzięte pod uwagę w procesie przygotowania dokumentu strategicznego dla Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego.
30.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Turystyka jest wielowymiarowa – to również gospodarka, przyroda. W czasie epidemii może być ograniczona. To ma znacznie dla przedsiębiorczości. Ważna jest synergia, ale bardzo istotne jest planowanie przestrzenne (wspólne planowanie). Strategia turystyczna dla danego obszaru. Ważne są dwa aspekty – zwrócenie uwagi na formę i na treść. Nie dochodzi do tej synergii, że jest rozdrobnienie różnych pomysłów, to nie stawia się na nic konkretnego. Nie trzeba iść w lokalne historie, ale Lublin ma szansę wybić się ze względu na swoje położenie historyczne. Konieczne jest zdecydowanie się na coś np. na Unię Lubelską.	
31.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Kwestia rekreacji wiąże się ze wspólną polityką przestrzenną - naszym zasobem rekreacyjnym jest otwarty krajobraz rolniczy, lasów czy wód jest niewiele. Wg mnie trzeba uznać tereny rolne jako wartość i zasób, także dla wypoczynku. To nie tylko społecznie pożyteczne, ale i biznesowo atrakcyjne.	
Kategoria nr 8 - Przedsiębiorczość i rynek pracy		
32.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Edukacja i praca ściśle są ze sobą powiązane. Rozwija się branża IT w Lublinie. To prawda, że tym jakoś nasz region się ratuje. Nadal jednak będziemy przegrywać z zachodnią Polską, więc trzeba gonić. Gminy muszą ze sobą współpracować. Lublin mógłby korzystać z terenów gmin ościennych, tam są tereny inwestycyjne. Tu jest wzajemna współpraca i wzajemne rozumienie. Współpraca jest kluczowa.	Wszystkie opinie w niniejszej kategorii zostały przyjęte do rozpatrzenia i zostaną wzięte pod uwagę w procesie przygotowania dokumentu strategicznego dla Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego.
33.	<u>Opinia od uczestnika spotkania konsultacyjnego online:</u> Do kategorii 8 proponuję dodać: wsparcie samozatrudnienia.	
Kategoria nr 9 - Cyfryzacja		
34.	brak uwag	

Wszystkie opinie zostały przyjęte do rozpatrzenia i zostaną wzięte pod uwagę w procesie przygotowania dokumentu strategicznego dla Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego.